

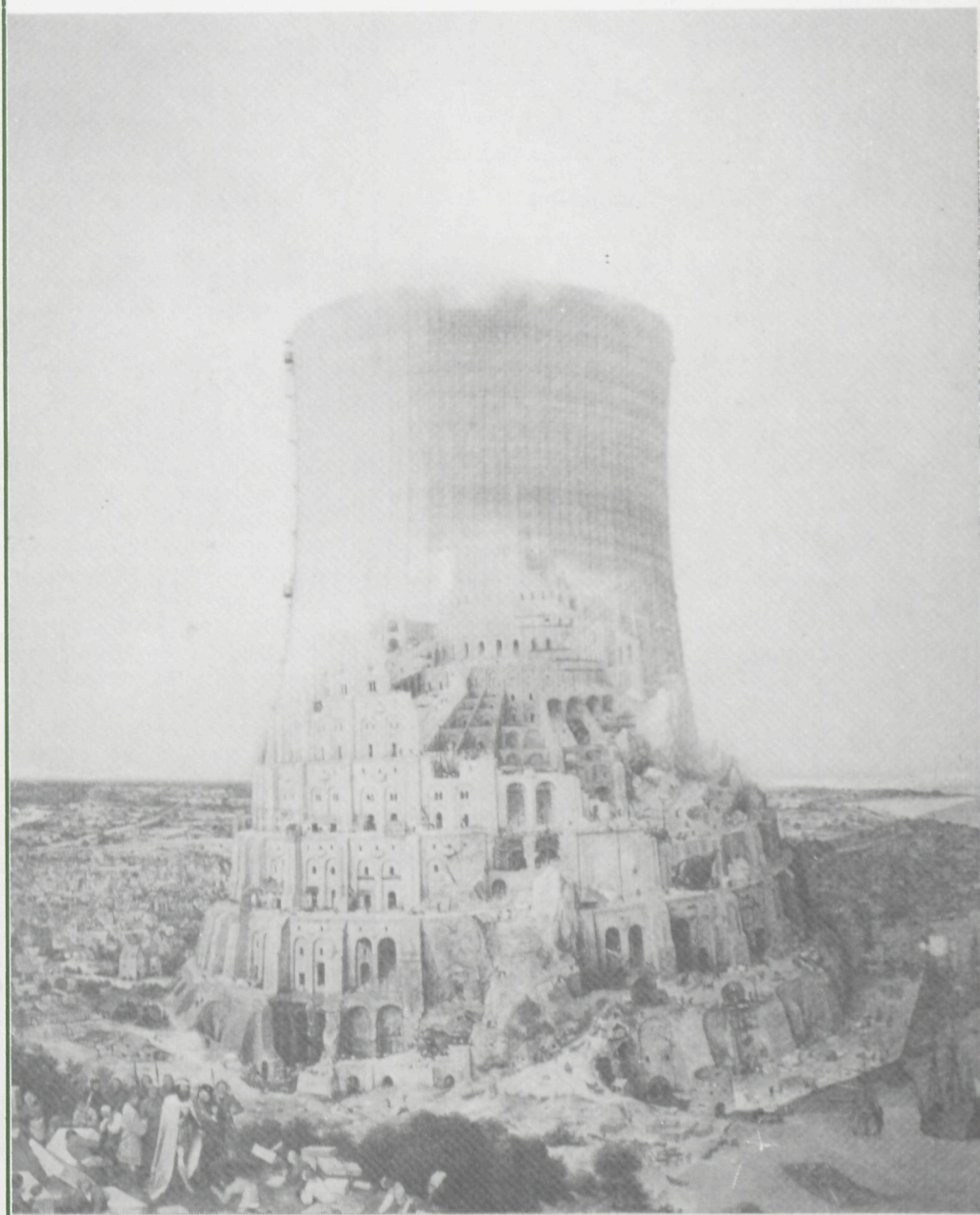

1-2

MAANDBLAD VAN DE BOND BETER LEEFMILIEU - 7de jg. - jan./feb. 1987

1986

MILIEURAMA

EDITORIAAL	2
De Vlaamse milieupuzzel	3
FLITSEN	8
BRIEVEN	9
1986: De avonturen van Bill Tsjerno in San Dos	10
FRONTLIJN	15
WET & PERS	16
Overzicht Milieurama 1986	18
EUROPA	20
De Noordzee: een furanenrepubliek	21
Statiegeld? Ja graag!	25
Beter een goede buur dan een verre vriend	26
BERICHTEN	28
PUBLIKATIES	31
PUZZELN	34
KALENDER	36

inhoud

editoriaal

1987: HET EUROPEES JAAR VAN HET LEEFMILIEU

De Europese Gemeenschap heeft 1987 uitgeroepen tot Europees jaar van het leefmilieu. Na de gebruikelijke kommunautaire problemen waarbij prof. Bocken (RUG) sneuvelde als voorzitter van een allesoverkoepelend Belgisch comité voor het leefmilieu en prof. R. Verheyen maanden later voorzitter werd van het Vlaams comité lijkt nu toch één en ander van de grond te komen. De Bond Beter Leefmilieu heeft zitting in zowel het Belgisch als het Vlaams comité en werkt mee in de vier werkgroepen (media, onderwijs, industrie en gemeenten) die in de schoot van het Vlaams comité zijn opgericht.

De Gemeenschap meent dat "milieu-eisen ten volle in aanmerking moeten worden genomen bij de planning en ontwikkeling van bepaalde economische activiteiten". Milieubeleid moet in de ogen van de gemeenschap vooral "bijdragen tot scheppen van werkgelegenheid door de ontwikkeling van bepaalde industrieën te stimuleren, en is toegespitst op de specifieke situatie in de diverse regio's van de Gemeenschap". Milieu-eisen worden hier naar werkgelegenheid vertaald vanuit economische behoeften en vanuit politieke opties, maar men kan niet ontkennen dat ook de druk die door de publieke opinie wordt uitgeoefend effectief is.

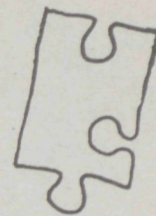
De Gemeenschap is allesbehalve aan zijn proefstuk toe. In 1983 werd een lijst van te verwezenlijken punten opgesteld in een resolutie van de Raad en in 1973 reeds keurden de staats- en regeringshoofden van de Gemeenschap een eerste actieprogramma goed dat ondertussen door twee nieuwe werd opgevolgd. Enige terughoudendheid is echter op zijn plaats. De Europese Gemeenschap lijkt vooral de milieukaart te trekken om er profijt uit te halen in termen van werkgelegenheid en als het even kan ook van economische groei.

Veel minder oog heeft de Gemeenschap voor een strategie gericht op de omschakeling van agressieve milieu- en grondstoffenvernietigende productietechnieken en zij gaat bij het uitvaardigen van richtlijnen gebukt onder de druk van nationale industrieën, zodat de richtlijnen meestal compromissen zijn waarbij de belangen van de ekologische evenwichten het meermaals moeten afleggen tegen konkretere en op korte termijn gestoelde economische belangen.

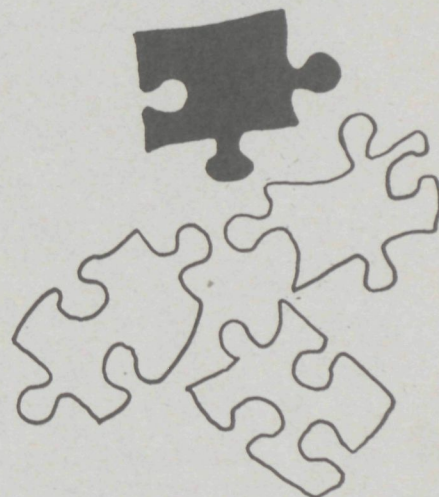
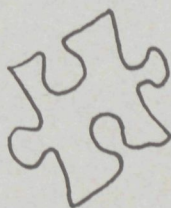
De Europese Gemeenschap ontwikkelt in het kader van het Europees milieujahr tal van campagnes en initiatieven om de naar voor geschoven doelstellingen te realiseren. In een volgende Milieurama wordt hierop uitgebreid teruggekomen. Voor de Belgische en Vlaamse agenda verwijzen we u naar de rubriek 'Europa' (blz. 20).

Guido Steenkiste

DE VLAAMSE MILIEUPUZZEL

1001 STUKJES

Waarom faalt het milieubeleid? Het faalt onder meer omdat het overheidsapparaat dat voor de oplossing van milieuproblemen in het leven is geroepen of als zodanig fungeert, onvoldoende op dit doel is afgestemd. Misschien omdat dit apparaat onvoldoende is uitgebouwd, zeker omdat het zo complex is en zo weinig samenhang vertoont.

De lijst van overheidsdiensten, openbare instellingen en andere officiële organen werkzaam op het terrein van de ruimtelijke ordening en de milieuzorg is vrijwel niet te overzien. Tien jaar geleden al, in 1976, werd door het staatssekretariaat voor leefmilieu een inventaris uitgegeven van de besturen en diensten die op dat ogenblik bij het leefmilieubeleid betrokken waren. Dit rapport nam niet minder dan 700 bladzijden in beslag, en dan liet het de problematiek van de taakverdeling tussen de verschillende beleidsniveau's nog buiten beschouwing. Dit zegt voldoende.

In feite was 1976 een belangrijk jaar, want met de publikatie van het rapport werd het probleem van de bevoegdheidsversnippering in het domein van het milieubeleid officieel erkend. Intussen heeft dit probleem helaas niets van zijn aktualiteitswaarde ingeboet. Integendeel, wie bij het beleid betrokken is, of er als burger, bedrijf of actiegroep mee te maken krijgt, heeft moeten vaststellen dat de bestuurlijke structuur in het betrokken beleidsdomein in tussentijd nog meer gedifferentieerd, nog complexer en ondoorzichtiger is geworden dan zij voordien al was. Tussen 1976 en nu ligt immers de staatshervorming van 1980 en sindsdien hebben de gemeentelijke, provinciale, nationale en internationale milieu-overheden het gezelschap gekregen van een gewestelijk broertje. Het is echter helemaal niet zeker of deze familie-uitbreiding over de hele lijn positief te beoordelen valt.

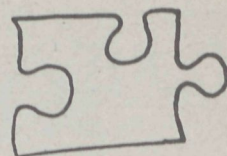
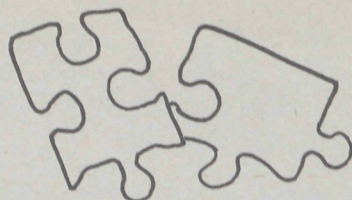
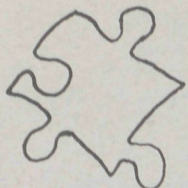
De situatie die na 1980 ontstaan is, blijft nog voor velen onbekend. In dit artikel zal daarom vooral getracht worden te schetsen hoe het overheidsapparaat er in de Vlaamse Gemeenschap van na 1980 uitziet, wie er zoal meespeelt en hoe de taken verdeeld zijn. In bijkomende mate zullen

we tevens nagaan in hoeverre het probleem van de bevoegdheidsversnippering zich ook stelt op dit specifieke niveau van beleidsvoering en hoe de huidige situatie moet beoordeeld worden vanuit het oogpunt van de integratie en doeltreffendheid van de beleidsvoering.

DE HERVORMDE STAAT

Sinds het in werking treden van de wetten van augustus 1980 op de staatshervorming beschikt de Vlaamse Gemeenschap over een eigen regering (de Vlaamse Exekutieve), een eigen parlement (de Vlaamse Raad) en een eigen administratie (het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap). Voor sommige beleidsaangelegenheden is niet langer de nationale overheid bevoegd, maar wel de Vlaamse overheid. Het zijn: cultuur, een klein stukje onderwijs, materies in de sfeer van de welzijns- en gezondheidszorg, en een aantal zogenaamd plaatsgebonden of gewestelijke materies zoals het arbeidsmarktbeleid, het industrieel beleid, de milieuzorg, de huisvesting en de ruimtelijke ordening.

In tegenstelling tot echte federale staten als de Bondsrepubliek of de Verenigde Staten, zijn de

deelgebieden in ons land niet ondergeschikt aan de centrale overheid, maar nevenschikt. Dat heeft voordelen - de deelgebieden zijn in hun domein volledig autonoom, zij staan niet onder permanent toezicht - maar ook nadelen. De bevoegdheden die zij toegewezen krijgen moeten immers zeer nauwgezet afgelijnd en gedetailleerd omschreven worden om betwistingen te voorkomen. Zo komt het dat de Vlaamse Gemeenschap niet bevoegd is voor het milieubeleid met alles erop en eraan, maar enkel voor die onderdelen van dat beleid die in de wet uitdrukkelijk zijn opgesomd. Hiermee is reeds een van de redenen aangegeven waarom het milieubeleid bij ons op centraal niveau zo versnipperd is.

BEVOEGDHEDEN VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

De bevoegdheden van de Vlaamse Gemeenschap inzake ruimtelijke ordening en milieu laten zich ruwweg indelen in drie categorieën.

In een **eerste deelterrein** beschikt de Gemeenschap over exclusieve bevoegdheden in relatief ruime, goed afgebakende en homogene beleidssectoren. Het gaat om aangelegenheden in de wet omschreven als 'ruimtelijke ordening', 'huisvesting', 'landinrichting en natuurbehoud' en de zorg voor het 'cultureel patrimonium' (monumenten- en landschapszorg). Noteer hierbij wel dat de juridische termen uit de betreffende wet soms een nogal brede lading dekken. Zo omvat 'ruimtelijke ordening' ook stadsvernieuwing, grondbeleid, vernieuwing van de afgedankte bedrijfsruimte en aanleg van industrieterreinen, 'landinrichting' onder meer ruilverkaveling, bos- en groenbeheer, jacht en visvangst, waterbeheersing en zelfs zoiets als 'industrialisering van de visteelt'!

In een **tweede beleidsveld** is het Vlaamse Gewest principieel bevoegd, maar werden op dit beginsel een aantal uitzonderingen geformuleerd. Zo is het verantwoordelijk voor de watervoorziening, maar dan met uitsluiting van de grote waterbouwkundige werken (zoals spaarbekkens) en de technische reglementering inzake drinkwater (o.m. de kwaliteitsnormen). De regionale overheden beschikken op dit vlak wel over een ruim inspraakrecht.

Het grootste probleem inzake bevoegdheidsversnippering situeert zich in een **derde beleidsveld** waar de Gewesten maar beleid kunnen voeren binnen de markeringsuitgezet door de nationale overheid. Dit betreft vooral het milieuhygiënebeleid. Hier hebben de Gewesten een eerder uitvoerende opdracht, zijn zij bijvoorbeeld niet bevoegd voor het vaststellen van de algemene en sectoriële lozingsnormen, maar wel voor het uitreiken van vergunningen. Dit beperkt uiteraard de gewestelijke beleidsmarges.

Een bijkomend probleem bestaat hierin dat de termen waarin de wet van augustus '80 de be-

voegdheidsoverdracht regelt, soms bijzonder onduidelijk zijn en aanleiding geven tot uiteenlopende bevoegdheidsinterpretaties. Zo zijn juristen het er niet over eens in welke mate het afvalbeleid een regionale zaak is, wat de Vlaamse Gemeenschap te zeggen heeft op het vlak van radioactieve vervuiling en in hoeverre zij eigen milieunormen kan uitvaardigen. Hier dient wel aan toegevoegd dat de praktijk zich niet aan deze meningsverschillen stoort en dat stilaan de contouren van het gewestelijk bevoegdheidsgebied zich hoe dan ook toch wat scherper beginnen af te tekenen.

Samengevat kan men stellen dat de Vlaamse Gemeenschap inzake ruimtelijke ordening en milieubeheer, vergeleken met bijvoorbeeld de economische en welzijnsmateries, een relatief sterke beleidsautonomie geniet. Op het vlak van de milieuhygiëne is de regionale autonomie evenwel minder uitgesproken.

BEVOEGDHEIDSVERTDELING IN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

Hoe is het geregionaliseerde takenpakket zoals hierboven omschreven nu binnen de Vlaamse Gemeenschap intern verdeeld? Een overzicht van de Vlaamse beleidsstructuren kan dit verduidelijken. Achtereenvolgens komen aan bod: de Vlaamse Regering, de Vlaamse Raad, het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en de organen en instellingen in de periferie van de Vlaamse overheid.

De Vlaamse Regering

In de Vlaamse Regering zetelen negen gemeenschapsministers. Momenteel zijn niet minder dan zes onder hen tenminste voor een stukje verantwoordelijk voor het ruimtelijk en milieubeleid. Onderstaand overzicht toont hoe de bevoegdheden binnen de huidige Exekutieve verdeeld zijn:

AKKERMANS: huisvesting;

DEPREZ: landinrichting, waterbeheersing, externe betrekkingen;

DEWAELE: monumenten- en landschapszorg, vormingswerk, toerisme (kamperen en landschapsontsierende reclame);

GEENS: natuurlijke rijkdommen en energie;

LENSENS: milieuhygiëne, watervoorziening, natuurbehoud, bos- en groenbeheer, jacht en visvangst, gezondheidsinspectie (lawaaihinder, huisvesting, ...);

PEDE: ruimtelijke ordening en stedenbouw (met inbegrip van o.m. stads- en dorpsvernieuwing, industrieterreinen en grondbeleid), subsidiëring werken ondergeschikte besturen (o.a. bos en groen, aanleg wegeninfrastructuur, cultuurhistorische en functionele herwaardering van stad, dorp en platteland).

Dit overzichtje illustreert overduidelijk hoe zeer de taken en verantwoordelijkheden over het ruim-

telijk en milieubeleid binnen de Vlaamse Regering wel verspreid zijn. De vergaande versnippering die zich overigens ook doorzet op het niveau van de ministeriële kabinetten, is voor de beleidsvoering van zeer groot belang. Op deze wijze wordt de mogelijkheid om een samenhangend beleid te voeren ten aanzien van ruimtegebruik en milieu immers reeds a priori beperkt.

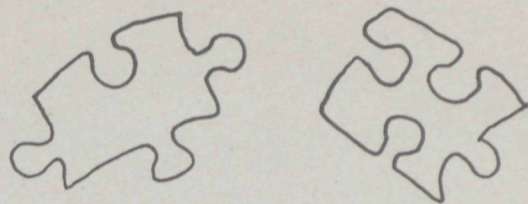
Het is bekend dat de beleids- en besluitvorming moeilijker verloopt naarmate het aantal betrokkenen groter is. Soms zullen beleidsvoornemens zelfs gewoon opgedoekt worden omdat de meningen dienaangaande te zeer uiteenlopen, soms komt het niet eens tot een beleidsinitiatief. Hoe meer ministers bevoegd voor een enkel beleidsdomein, hoe kleiner de kans op een geïntegreerd beleid. De loskoppeling van de sectoren landinrichting, milieubeheer en ruimtelijke ordening lijkt ons in dit opzicht het meest problematisch.

Tot op zekere hoogte is een overdreven bevoegdheidsverkaveling binnen de Vlaamse Regering helaas onoverkomelijk. De wet op de staatshervorming van 8 augustus 1980 voorziet immers dat zij negen leden telt, en dat is in verhouding tot haar bevoegdheden - met een begroting van zo'wat 90 miljard en een ministerieel departement van zo'n 4000 ambtenaren - een erg ruime bezetting. Op korte termijn valt hieraan weinig te doen. Op langere termijn wel, nl. door de staatshervormingswet zo te veranderen dat de verhouding tussen de bevoegdheden en het aantal ministers gevoelig toeneemt. Maar zoiets lijkt nog niet voor morgen.

De wet mag echter niet als verontschuldiging ingeroepen worden voor de huidige toestand. Ook binnen de bestaande wettelijke regeling hadden integratiegerichte regeringsformatoren de bevoegdheidsverdeling binnen de perken van het redelijke en het logische kunnen houden. De deelgebieden genieten een veel grotere vrijheid bij het verdelen van de bevoegdheden dan de nationale regering. De huidige regeling duidt er in elk geval op dat bij de regeringsvorming meer gedacht wordt in termen van bevoegdheden dan in termen van beleid. Dat is overigens een fout die ook buiten de formatie veel gemaakt wordt, en niet alleen inzake milieubeleid.

De Vlaamse Raad

Een van de belangrijkste opdrachten van het Vlaamse parlement, m.n. het wetgevend - of nauwkeuriger het dekreetgevend - werk, vindt voor een groot gedeelte plaats in commissies. Elke commissie - er zijn er vijftien - is min of meer gespecialiseerd in een bepaald beleidsdomein en samengesteld volgens de sterkte van de fracties (partijen) in de Raad. Welnu, drie van die commissies bewegen zich exclusief op het terrein van de fysieke leefomgeving: 'Huisvesting en

stadsvernieuwing', 'Leefmilieu' en 'Ruimtelijke ordening'. Daarnaast zijn er nog een drietal bevoegd voor een beperkt onderdeel van dit beleid. Over het belang van deze toestand zullen we ons hier niet uitspreken. Het zal evenwel duidelijk zijn dat de bestaande regeling niet speciaal bevorderlijk is voor de totstandkoming van een coherent beleid. Maar met vijftien commissies kan het eigenlijk moeilijk anders.

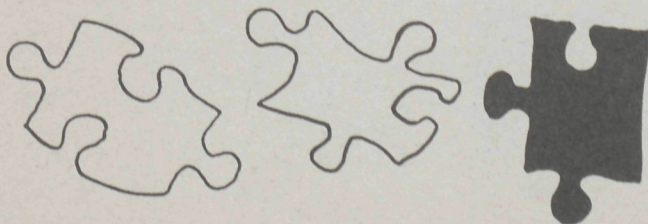
Het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

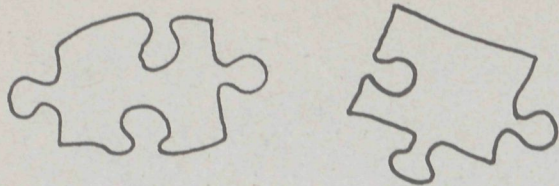
Sinds 1983 beschikt de Vlaamse Regering voor de voorbereiding en uitvoering van haar beleid over een eigen administratief apparaat: het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Voorheen was zij verplicht via de nationale ministeries te werken, wat nogal wat organisatorische problemen met zich meebracht.

Het nieuwe departement is opgebouwd uit dertien administratieve eenheden. Negen daarvan zijn naar buiten gerichte administraties, elk bevoegd voor een bepaald beleidsterrein. Vier anderen hebben een interne, ondersteunende functie: zij staan in voor personeelsbeleid, ekonomaat, boekhouding, begroting, technische zaken en dergelijke.

Het gros van de milieubevoegdheden is binnen dit ministerie terug te vinden bij de **Administratie voor Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu (AROL)**. Vroeger zaten de AROL-activiteiten verspreid over niet minder dan vijf ministeriële departementen (Openbare werken, Landbouw, Nederlandse kultuur, Tewerkstelling en arbeid, en Volksgezondheid). Met de creatie van AROL lijkt bijgevolg een grote sprong voorwaarts gemaakt te zijn. Maar is dit ook in werkelijkheid zo?

De milieu-administratie bestaat uit vier besturen: **Ruimtelijke ordening** (vooral toepassing van de stedenbouwwet en stadsvernieuwing), **Monumenten en landschappen**, **Landinrichting** (beheer van bos en groen, jacht, vogelvangst, riviervisserij, ruilverkaveling, waterbeheersing, natuurbehoud), en **Leefmilieu** (milieuhygiëne en waterbeleid). Elk van deze besturen is uitgebouwd in drie diensten. Het tot stand brengen van een hechte samenwerking tussen bestuur en deze diensten, afkomstig uit zo verschillende ministeries, en de vorming van een coherent blok dat gericht is op een gemeenschappelijk doel, lijkt in de praktijk nogal moeizaam te verlopen. Sinds de groepering in 1983 is wel reeds enige toenadering merkbaar, maar tussen sommige onderdelen van de administratie laat de onderlinge afstemming nog op zich wachten. Dit wekt wellicht geen verwondering wanneer men nagaat welke klantgroepen de administratie zoal bedient: milieugroepen, natuurbeschouders, landbouwers, industrie, midden- en kleinbedrijf, bosbouwers, jagers. Men kan

moeilijk beweren dat deze groepen alle hetzelfde doel nastreven. Dat werkt ook door in het functioneren van een administratie.

Naast AROL zijn **nog vijf andere administraties** bevoegd in het milieudomein. Het gaat om de Administratie voor de Huisvesting (intern fysiek leefmilieu), de Administratie voor Economie en Werkgelegenheid (natuurlijke rijkdommen en energie), de Administratie voor Gezondheidszorg (gezondheidsinspektie), de Administratie voor Onderwijs en Permanente Vorming (vormingswerk i.v.m. milieu), en de Algemene Technische Diensten (ATD). Van deze vijf zijn vooral 'Huisvesting' en ATD van belang. De eerste om functionele redenen, de tweede als technische-logistieke ondersteuner van AROL.

ATD behoort tot de vijf interne bestuursentiteiten en staat in voor de technische aspecten van bouw- en infrastructuurwerken, gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap of gerealiseerd in eigen beheer. Konkreet bijvoorbeeld: de realisering van werken in de monumentenzorg, stadsvernieuwing, landinrichting en milieusanering. Het is a.h.w. het Openbare Werken van het Vlaamse Ministerie. Voor het milieubeleid zijn deze technische uitvoeringsaspecten van groot belang, omdat de doelbereiking voor een groot stuk hiervan afhangt. Nu is het helemaal niet duidelijk of de huidige situatie - met AROL bevoegd voor de inhoudelijke opties en ATD voor de uitvoeringsaspecten (waar ligt trouwens de grens tussen die twee?) - vanuit beleidsoogpunt de beste is. Mocht het ministerie in de toekomst grondig gereorganiseerd worden, bijvoorbeeld als de verdere realisering van de staatshervorming ooit op gang zou komen, dan dient zeker overwogen te worden om bepaalde technische uitvoeringstaken door AROL zelf te laten doen (wat bijvoorbeeld nu al zo is in de sektor van het bosbeheer).

De satellieten

In de periferie van de Vlaamse Regering en haar administratie bewegen zich nog een relatief groot aantal 'satellieten': adviesorganen, openbare instellingen en wetenschappelijke instellingen. Hieronder vind je een overzicht.

Openbare instellingen: Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij van het Vlaamse Gewest (OVAM); Vlaamse Waterzuiveringsmaatschappij (VWZ); Waterzuiveringsmaatschappij van het Kustbekken (WZK); Vlaams Woningfonds der Grote Gezinnen; Nationale Maatschappij voor de Huisvesting (toekomst: Vlaamse Maatschappij voor de Huisvesting); Nationale Landmaatschappij (toekomst: Vlaamse Landmaatschappij); Nationaal Instituut voor de Huisvesting (wordt opgeheven); Nationale Maatschappij der Waterleidingen (toekomst: Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening).

Wetenschappelijke instellingen: Vlaams Instituut voor Natuurbehoud (VLIN); en Studiecentrum voor Kernenergie (SCK) (onder voorbehoud).

Adviesorganen: Vlaamse Commissie voor Ruimtelijke Ordening; regionale commissies van advies voor de ruimtelijke ordening; Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen; Vlaamse Hoge Bosraad; Vlaamse Hoge Jachtraad; Vlaamse Hoge Raad voor de Riviervisserij; Vlaamse Hoge Raad voor Natuurbehoud; Vlaamse Raad voor het Leefmilieu; Konsultatieve Commissie voor de Motorsport; en Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen.

Hiermee is het overzicht van de Vlaamse beleidsstructuur min of meer compleet en is ook aangegeven hoe de beleidstaken op het niveau van de Vlaamse Gemeenschap verdeeld zijn.

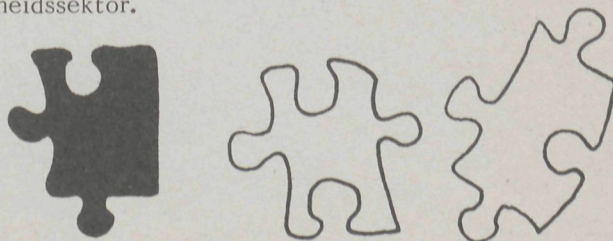
BELEIDSINTEGRATIE EN INTEGRATIEBELEID

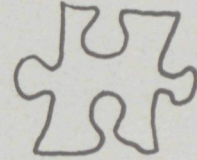
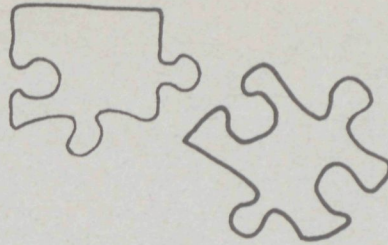
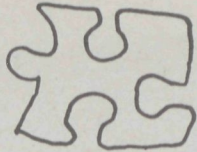
Een beleid kan maar doeltreffend zijn als de onderdelen van dat beleid goed op elkaar zijn afgestemd, en als dit beleid zelf niet in tegenstrijd is met het beleid op andere domeinen. Dit vergt in de eerste plaats een geïntegreerde beleidskader, dat tevens dienst kan doen als oriëntatie- of referentiepunt voor het beleid in de verschillende sectoren van de overheidszorg. In Vlaanderen is zulk een kader nog niet voorhanden. Onder de vorige Vlaamse Regering waren daartoe met het ruimtelijk structuurplanningsproces de eerste stappen gezet, de laatste tijd is het echter ontrent die structuurplanning erg stil geworden.

Naast een kader, is er nood aan een goed gestructureerd en vlot functionerend overheidsapparaat. Geïntegreerd beleid en geïntegreerde actie zijn niet te verzoenen met sterk gespreide verantwoordelijkheden, zeker niet wanneer deze gepaard gaan met een gebrek aan coördinatie.

De organen, instellingen, diensten, besturen en instanties die hierboven de revue passeerden werken uiteraard niet geheel los van elkaar. Zij vormen onderdelen van eenzelfde lichaam, en deze onderdelen kunnen maar goed werk verrichten wanneer zij op elkaar zijn afgestemd en elkaar niet tegenwerken. Daarvoor is er coördinatie nodig. Die is er ook. Maar wie enigszins vertrouwd is met de beleidsvorming in de Vlaamse Gemeenschap kan toch niet van de indruk ontkomen dat we in Vlaanderen nog een heel eind verwijderd zijn van een goede coördinatie en een vlotte samenwerking tussen de verschillende elementen van dat overigens te complex beleidsnetwerk. De praktijk wijst immers uit dat eenieder nogal autonoom zijn eigen weg gaat.

De communicatiestromen tussen al deze onderdelen zijn nogal beperkt. Dat probleem beperkt zich ten andere niet tot de milieusektor alleen. Het is in feite kenschetsend voor de hele overheidssector.

WAAROM DIT GEBREKKIG MILIEUBELEID?

Blijft dan nog de vraag hoe het komt dat de bevoegdheidsversnippering en het gebrek aan samenhang in het milieubeleid blijven bestaan, ook wanneer het probleem al langer bekend is dan vandaag, en geweten is dat deze toestand het succes van het beleid sterk hypothekeert.

Zonder volledigheid na te streven, zie ik op het eerste gezicht een drietal factoren die het uitblijven van een werkelijke integratiebeweging kunnen verklaren.

1. De ruimtelijke orderings- en milieuproblematiek is hoe men het ook draait of keert na al die jaren van sensibilisering en actie en ondanks de toenemende ernst ervan nog altijd relatief weinig vermaatschappelijkt, zeker waar het bovenlokale problemen betreft. Van een veralgemeend inzicht in de problematiek, bewustwording en bereidheid om navenant te handelen is nog lang geen sprake. Dit verklaart ook voor een deel waarom problemen in de milieusfeer doorgaans niet vooraan staan op de politieke agenda. Het politieke landschap is maar spaarzaam bezaaid met politici die van oordeel zijn dat inzet voor deze problemen politiek lonend is.

2. AROL is zoals gezegd een erg heterogene administratie, samengesteld uit diensten en besturen, afkomstig uit totaal verschillende ministeries. Het duurt uiteraard enige tijd vooraleer zij op elkaar zijn ingesteld en een goed geoliede en hechte organisatie vormen. Zoiets gebeurt echter niet vanzelf. Overheidsdiensten vertonen immers een rigied karakter, staan doorgaans ook nogal sterk op de eigen autonomie. Voor een stuk komt dat doordat structuren en de wijze waarop taken verdeeld zijn steeds samenhangen met belangen, zowel binnen de organisatie als erbuiten. Het Bestuur voor Landinrichting met een Dienst Bos- en Groenbeheer, Landbouw, en Natuurbehoud is daarvan een typisch voorbeeld. Elk van deze diensten heeft een eigen cliënteel en vertegenwoordigt zo in zekere zin bepaalde belangen. Belangen die soms met elkaar conflicteren. Met dit gegeven voor ogen zal het duidelijk zijn dat het op gang brengen van een integratiebeweging binnen AROL in feite een zware taak is. Vanuit het "veld" wordt aan AROL immers vaak allesbehalve gelijklopende eisen gesteld.

3. Op de derde plaats wordt nog steeds voorbijgegaan aan het facetkarakter van het milieubeleid. Wat bedoelen we daarmee? Sektoriële activiteiten (bijvoorbeeld in landbouw, verkeer, industrie, onderwijs, huisvesting, defensie enz.) dienen gericht te worden en geïntegreerd vanuit ruimtelijk en ecologisch oogpunt. Nu gebeurt in feite nog te veel het omgekeerde. Met ruimtelijke beleidsoogmerken en milieubelangen, dus met het ruimtelijke, ecologische facet wordt slechts rekening gehouden in de mate dat de sek-

toriële doelstellingen (b.v. inkomensvorming in de landbouw, snelle verkeersontwikkeling, groei van de industriële produktie, enz.) er niet te zeer door in het gedrang komen. Op die wijze wordt ook begrijpelijk wat gebeurd is in De Panne, in Tessenderlo, en wat er misschien zal gebeuren van de Franse grens over Brussel tot Amsterdam en Keulen.

Hiermee zijn drie belangrijke elementen geschetst die het blijvend gebrek aan beleidsintegratie kunnen verklaren. Hiermee is ook duidelijk gemaakt dat enkel sleutelen aan de bevoegdheidsverdeling zelf niet volstaat, dat beleidsintegratie integendeel een doelgerichte, globale en coherente aanpak op lange termijn veronderstelt, waarin een volwaardige plaats dient vrijgemaakt voor o.m. facetplanning en organisatie-ontwikkeling. Geen beleidsintegratie zonder integratiebeleid.

Hiermee is tenslotte ook aangegeven welke de "zware" opdracht is voor de milieubeweging in dit verband. Een geïntegreerd milieubeleid vraagt immers ook om een algemeen verspreid milieubewust denken en handelen en wellicht nog vooral om een beweging die doeltreffend voor deze zwakke beleidssector opkomt, en daarvoor voldoende tegenmacht kan verwerven.

Uit wat gezegd werd over het overheidsbeleid kunnen ook lessen getrokken worden voor de milieubeweging. Met versnippering van initiatieven en aanpak kom je niet ver. "Eendracht maakt macht". Dat geldt niet alleen voor de ruimtelijke ordening en het milieubeleid, dat geldt ook voor de milieubeweging.

Dirk Yzewyn

De auteur is als wetenschappelijk medewerker verbonden aan de School voor Management (Rijksuniversiteit Gent). Hij werkt momenteel aan een bestuurskundig onderzoek over de beleidsvorming van de Vlaamse Gemeenschap, onder meer op het domein van ruimtelijke ordening en milieu.

►► Met weemoed in het hart, beste lezer, meldt de redactie u het trieste afscheid van onze trouwe flitsende medewerker Jean-Luc Van den Eede. De laatste maanden kende deze rubriek een groeiende belangstelling bij het Milieurama lezerspubliek, mede dankzij de bondige poignante schrijfstijl eigen aan de auteur. Een stijl en persoon die we niet licht zullen vergeten. De auteur heeft ondertussen zijn armoedige burgerdienst onherroepelijk ingeruild voor een heel wat lonender ambtenarenbestaan. Ter nagedachtenis perste hij een extra-dubbelflitsen uit de pen. Helemaal voor u.

►► Uit een studie van het Internationaal Centrum voor Wateronderzoek uit Amsterdam blijkt dat de Westerschelde en de Elbe de meest vervuilde rivieren van West-Europa zijn. Talrijke Belgische en Nederlandse bedrijven overtreden met hun lozingen nog steeds de Europese richtlijn van 1976.

►► Het Amerikaanse bureau voor milieubescherming EPA voorspelt dat het aantal gevallen van huidkanker de volgende 88 jaar zal verdubbelen, als de aantasting van de ozonlaag in de atmosfeer onbeperkt verder gaat.

►► Volgens de minister van milieu van de Westduitse deelstaat Baden-Württemberg hebben bepaalde bedrijven de gifgolf in de Rijn, t.g.v. de brand bij het Bazelse chemiekoncern Sandoz, als dekmantel gebruikt voor hun eigen giflozingen.

►► De Deense regering heeft bij het parlement een wetsontwerp ingediend dat beoogt de toenemende vervuiling van de zeeën af te remmen. Bijgevolg moeten de Deense boeren de komende 3 jaar 100.000 ton kunstmest minder gebruiken dan zij van plan waren.

►► Op 12 november ll. gebeurde in het Antwerpse havengebied liefst 3 ernstige gifongevallen. Een Duitse arbeider overleed nadat hij in het ruim van zijn schip viel en stikte in giftige benzeendamp; 19 dokwerkers moesten zich laten verzorgen nadat een vorklift een vat ethylmerkaptaan had stukgereden en tenslotte vielen 19 vaten kadmiumoxyde van een vrachtwagen.

►► Iedere dag worden over de hele wereld naar schatting 639.000 plastic bekertjes in de zeeën gegooid en worden elk jaar 135.000 ton synthetische netten door vissers losgesneden of verloren. Door deze drijvende plasticlagen sterven jaarlijks miljoenen zeevogels en 100.000 walvissen en zeehonden.

►► Volgens SP-volksvertegenwoordiger Louis Vanvelthoven worden plannen gesmeed om op het "kontinentaal plat" in de Noordzee een kunstmatig eiland te bouwen. Het eiland zou dienen als stortplaats voor baggerslib, radioactief afval, giftig en gewoon industrieel afval, vlieg-as, dunzuren, e.a.

►► In Japan zijn testen uitgevoerd met apen, die vastgebonden in auto's, tegen betonnen muren werden gesmaakt. De kop van de apen werd in een ijzeren band gevat en met kleefband op zijn plaats gehouden, om na te gaan in welke mate ze bestand waren tegen brutale schokken.

►► Een Kanadese wetenschappelijke expeditie heeft op het eiland Axel Herberge, op 1100 km van de Noordpool, een fossiel bos ontdekt dat 45 miljoen jaar oud is. Het bos is niet versteend, maar zo goed bewaard dat men takjes kon afbreken en verbranden. Het bos bevat bomen van bekende rassen, maar ook talrijke exemplaren van verdwenen soorten.

►► Ondanks de vele protesten van milieugroepen is de ontginning van de Zuidpool niet meer te stuiten. Tijdens onderhandelingen in Tokio zijn de 32 landen die in 1959 het Zuidpoolakkoord ondertekenden in een "uiterst gedetailleerde fase" bevestigd bij het vastleggen van een juridisch kader voor de ontginning van het gebied.

►► Volgens de staatssekretaris voor leefmilieu, Miet Smet, is het niet helemaal zeker dat de oude gasmunitie straks in zee wordt gedumpt. De rederscentrale had in een brief aan de staatssekretaris haar bezorgdheid uitgedrukt omtrent deze plannen van landsverdediging. De reders vrezen voor de gevolgen voor het zeeleefmilieu en de visgronden.

►► Zaventem, Oostende, Frankfurt, Hamburg en Parijs spelen een belangrijke rol in de illegale handel in beschermde diersoorten. Sinds de konventie van Washington, die de handel in beschermde plant- en diersoorten verbiedt, van kracht is geworden, is zowel de vraag naar en de prijs van zeldzame dieren toegenomen.

►► De radioaktiviteit in rendier- en vlees, bestemd voor menselijke consumptie, in Noorwegen, mag voortaan 600 becquerel i.p.v. 600 bedragen. Slechts 15 % van het rendier- en vlees bleef onder de norm van 600 bq. Met de nieuwe norm is 75 % van het vlees geschikt voor consumptie.

►► Bij de brand in het bedrijf Sandoz is ook dioxine vrijgekomen. Dat bleek uit proefnemingen die na de brand verricht werden. De sporen van dioxine wijzen op een hoeveelheid die het vijfvoudige bedraagt van wat nu nog wordt aangetroffen in Seveso.

►► Uit wetenschappelijke studies blijkt dat ongeveer de helft van de zeebodem aan de Noorse Noordzeekust biologisch bijna dood is. Volgens die studies blijkt vooral het zeewier tussen de middennoorse stad Alesund en de Russische grens in het Noordpoolgebied afgestorven zijn.

► Verscheidene landbouwers in de buurt van Namen en in de provincie Luxemburg worden de jongste tijd gekonfronteerd met een verhoogde sterfte van hun veestapel: reeds een 1000-tal runderen zijn gestorven. Alle getroffen landbouwbedrijven zijn gelegen onder een onlangs aangelegde hoogspanningslijn. De sterke elektromagnetische velden rond deze hoogspanningslijnen zouden bij de dieren een toenemende bloedarmoede veroorzaken.

► In Washington is een rapport gepubliceerd over de studie van de nevel die zich 's winters boven de Noordpool vormt. De luchtvervuiling boven het Noordpoolgebied is op verscheidene plaatsen erger dan in zwaar geïndustrialiseerde steden aan de Amerikaanse Oostkust. Het roet in de nevel absorbeert het zonlicht en het licht dat gereflecteerd wordt. Op die manier vormt het a.h.w. een deken, met als gevolg een stijging van de temperatuur en smelten van ijs.

► Vanaf 8 februari wordt in alle gebouwen van de Amerikaanse federale overheid een rookverbod van kracht. In totaal vallen zo'n 8,3 miljoen ambtenaren onder deze maatregel.

► De financiële weerslag van de kernramp te Tsjernobyl zal veel hoger liggen dan de 2 miljard roebel (ca. 122 miljard frank) die vorig jaar officieel was aangekondigd. In het Kremlin werd er echter nog geen nieuw cijfer opgeplakt.

► Het is 18 jaar geleden dat een B-52 bommenwerper, met kernwapens aan boord, neerstortte in Groenland nabij een Amerikaanse basis. Van de 800 Denen die toen meehielpen aan de schoonmaak, zijn er nu 500 ziek waarvan er 98 aan kanker lijden. Een onbekend aantal van de Deense arbeiders is overleden.

► Een wagon met nucleair afval die naar een opslagplaats in de Amerikaanse staat Was-

hington moest worden gebracht, nam onderweg een verkeerde afslag en is terechtgekomen in Minnesota, waar ambtenaren de lading aantreffen op een zijspoor in een stadje ten westen van Minneapolis. Het afval bleef 3 dagen vermist.

► De met antivries aangezoete wijn uit Oostenrijk, die in 1985 internationaal grote opschudding veroorzaakte, zal deze winter op de straatstenen worden beproefd als super-ontdooier. De met diëthyleenglykol aangelengde wijn blijkt namelijk een goedkoop en milieuvriendelijk alternatief voor strooizout.

► Bij de bouw van de Liefkenshoektunnel zal wellicht gebruik worden gemaakt van vliegas verwerkt in stortbeton. Hierdoor zou een totale recycling van vliegas uit de provincies Antwerpen en Limburg kunnen verwezenlijkt worden.

Jean-Luc Van den Eede

brieven

GROOTHEIDSWAANZIN

Het uitstekend gemotiveerde voorstel van de Brusselse agglomeratie om het personenvervoer te bevorderen door een betere dienstverlening van tram en bus - handhaven en uitbreiden van het net, vrije banen, voorrangsregeling op kruispunten, hoge frequentie, ook 's avonds en op vrije dagen, enz. - werd door de ministerraad goedgekeurd. Diktatoriaal besliste de ministerraad begin november om Brussel op te zadelen met een nieuwe uitbreiding van de zware metro, o.a. met een metrolijn onder de kleine ring. Wat onvermijdelijk gepaard zal gaan met een verdere aftakeling van het fijnmazig en voor meer mensen toegankelijk tramnet op de "begane" grond (opheffen en verbussen van tramlijnen), bijgevolg met verschraving van de dienstverlening, aanzienlijk reizigersverlies en toenemend autogebruik. Maar ook met nieuwe en onverantwoord hoge investeringskosten, dito leninglasten en een bestendig onrendabele exploitatie - na 70 miljard investeringen tot op heden op weg naar nog eens 30 miljard morgen!

De autorijdende promotoren van de zware metro - met name minister De Croo en zijn eigenzinnige topambtenaren van het departement van verkeerswezen (die niet toevallig een ongewone

belangstelling opbrengen voor de export van metrosystemen en ook nog een TGV in petto hebben) - blijken het in deze regering van "inleveringen" en "besparingen" voor het zeggen te hebben.

Minister Olivier en zijn premiejagende vernuftelingen van openbare werken houden zich evenmin afzijdig. Zo verleenden zij zichzelf de vergunning voor het bouwen van een autotunnel onder de Belliardstraat (geraamde kostprijs 2 miljard frank) zogenaamd "om de toegang tot het centrum van Brussel te vergemakkelijken". Alsof die autovloed in het stikkend centrum niet nog meer opstoppen zal veroorzaken, er bijgevolg de bereikbaarheid van bestemmingen en de mobiliteit van de verkeersdeelnemers nog sterker zal bemoeilijken en er uiteindelijk in nog ergere mate de bewoonbaarheid en leefbaarheid zal aantasten. Twee schoolvoorbeelden van technokratische prestigeprojekten, die langs geen kanten kunnen bogen op instemming van de bevolking, maar bij "volmacht" doorgang vinden, ten gunste van ondernemersbelangen en ten koste van het algemeen belang. Alsof er geen vuilte aan de lucht is. Alsof in dit land enig verband tussen de geldverslindende bokkesprongen van de departementen van "verkeerdwezen" en "o-wee" en 's werelds hoogste openbare schuld per inwoner te ontkennen valt.

Dries Jageneau
Antwerpen

1986: DE AVONTUREN VAN BILL TSJERNO IN SAN DOS

1986 was me het milieujaartje wel. Internationaal schudde de Tsjernobylkatastrofe de wereld enkele maanden wakker. Kernenergie werd even in vraag gesteld. Samen met de lozingen die de Rijn tot open afvalriool degradeerde, betekende Tsjernobyl het opvallendste milieudelikt sinds jaren. Onze strip-verhaaltitel verwijst naar deze opmerkelijke gebeurtenissen en is tevens een allusie op de cowboy-mentaliteit van de industriële wiens enige bekommernis winst maken is, zoals de Sandoz-baas in een pijnlijk eerlijk moment toegaf. Het antwoord in Bazel bestond uit dode palingen, een requiem en een scheldpartij uit protest voor zoveel mooie woorden.

De problemen rond Sellafield, Wackersdorf, Belgoprocess, de zure neerslag, ... eisten in 1986 met de regelmaat van de klok een plaats in de aktualiteit op. Het zal niet de laatste keer geweest zijn.

De oliemaffia, Phillips Petroleum, zure neerslag, de golfcrisis, de TGV, de asbestproblematiek en honderden plaatselijke milieuproblemen betroffen hier ten lande zowat de hoofdbekommernis. De Bond Better Leefmilieu en plaatselijke groeperingen werkten zich rond deze en andere onderwerpen meermaals frontaal in de aandacht met vooral gefundeerde kritiek en beleidsadvies. De beloning voor zoveel ijver volgde zeer snel. Door regeringsmaatregelen ziet de milieubeweging zich gedwongen tot een afslanking van haar karig personeelsbestand. Lastige mensen worden nergens graag gezien. Ook het Europees jaar van het leefmilieu zal de milieubeweging in 1987 zeker geen leventje van rozegeur en maneschijn bezorgen.

GEEN VLOEK EN OOK GEEN ZEGEN

Voorjaar 1986 was het optimisme troef op vlak van de kernenergie. Pamela (Pilotanlage Mol zur Erzeugung lagerfähiger Abfälle) werd op 29 januari officieel in gebruik genomen. Voortaan kan in Dessel/Mol hoogradioactief afval verglaasd worden, zodat het op een redelijk veilige manier kan gestockeerd worden. Volgens staatssekretaris voor energie, Firmin Aerts, is dit procédé de oplossing voor het omvangrijke kernafvalprobleem. Aan de kwantiteit van het afval is hiermee echter niets verholpen en ongevallen in de kernindustrie zijn nooit uit te sluiten zoals we later zullen zien.

In oktober werd bekend gemaakt dat Doel V ten vroegste in 1996 in werking zal treden. Het zal met 1390 megawatt de grootste eenheid worden in ons land.

Na een maandenlange en vruchteloze onderhandeling met de Bondsrepubliek over eventuele participatie in Belgoprocess (Mol) ziet de regering hiervan in november uiteindelijk af. De ontmanteling van de opwerkingsfabriek wordt, zonder dat ze echt gewerkt heeft, op 6,2 miljard fr. geraamd. Ondertussen werd geen oplossing gevonden voor verouderde kerncentrales en veranderen vanaf 26 april de gebeurtenissen nabij het voorheen onbekende Russische plaatsje Tsjernobyl definitief het gedachtengoed omtrent kernenergie.

DE TOTALE VERWARRING

In de nacht van 26 april gebeurde "wat onmogelijk

werd geacht". Bij het stilleggen van de kerncentrale in Tsjernobyl deed zich een chemische explosie in de reaktor voor. Er ontstond een hevige brand. De vrijgekomen radioactiviteit dreef met de wind eerst over Polen, de DDR en Scandinavië, later over de rest van Oost- en West-Europa. De buitenwereld bleef hierover evenwel in het ongewisse. Bijna een volle week later pas bevestigde de Sovjet-overheid de ernst van de situatie, die reeds duidelijk was gemaakt door de sterk verhoogde stralingscijfers uit Scandinavië. Moskou had eerst in serene sfeer de hoogdag van de arbeiders gevierd. De brand in de ontplofte kerncentrale werd met veel moeite bezworen. De smelting van de kernreaktor werd met behulp van een volledig betonnen omhulsel tegengegaan.

Bij deze ultieme reddingsoperatie en door de vrijgekomen radioactiviteit vielen 299 directe slachtoffers, waarvan 31 overleden. Het aantal indirecte slachtoffers door de verhoogde radioactiviteit is voor statistici. De wetenschappelijke schattingen variëren van 6.300 tot 500.000 surplus-doden aan kanker in de Sovjet-Unie en Europa ten gevolge van Tsjernobyl. Bij de omwonenden van de kerncentrale werden ook genetische afwijkingen vastgesteld door Amerikaanse en Sovjet-geleerden. De onzekerheid en verwarring over de langdurige invloed van verhoogde radioactiviteit in onze voedselketen, in ons milieu en in onszelf is algemeen.

BELGIË ALLEEN BESMET DOOR ZONNESTRALLEN

Tsjernobyl was/is een internationale ramp met grote politieke, economische en gezondheidsgevolgen voor vele landen. Angstaanjagend was dan ook de hoeveelheid inexakte en verwarrende informatie, de weinig eensluidende maatregelen. Vlaamse koeien werden aangeraden op stal te blijven, Waalse koeien mochten buiten grazen. Bonn hanteerde andere stralingsnormen dan Rome: de EG in volle zwakheid.

De publieke opinie hekelde niet alleen deze vorm van openbaarheid - die enkel diende om te sussen en niet om te informeren - maar ook de kernindustrie zelf. Zo maakte de Duitse kerncentrale in Hamm-Untrop op 4 mei van de gelegenheid gebruik om overtollige radioactiviteit de lucht in te sturen. Ze zijn zo dom nog niet, die Duitsers. In Estland, de DDR en Joegoslavië vonden beperkte stakingen, protestbetogingen plaats en deden petitie de ronde "uit onrust over de risico's en de gevaren bij de belangrijke vergroting van het aandeel van de kernenergie". In het Westen nam dit uitgebreidere vormen aan. 70% van de Vlamingen wil geen Doel V. Andere direkte politiek-economische gevolgen waren de boycot van Oosteuropese voedingswaren, de tijdelijke sluiting van de gelijkaardige kerncentrales in de USSR, het uitstel van beslissing over nieuwe reaktoren in Nederland en Finland, de Zweedse bevestiging om tegen 2010 alle kerncentrales te sluiten, de afbraak van de enige kerncentrale in Oostenrijk en de Filipijnen, het Joegoslavische neen tegen de bouw van de tweede kernreaktor in Prevlaka/Zagreb, het hevige verzet tegen de bouw van de Chinese kerncentrale in de buurt van Hongkong. Kernenergie wordt de maanden na Tsjernobyl opnieuw een brandend politiek onderwerp. De Westduitse en Britse socialisten wijzen kernenergie van de hand, de Westduitse liberalen willen dat de optie op de twee omstreden nukleaire projecten, de snelleweekreaktor van Kalkar en de opwerkingsfabriek van Wackersdorf, herzien wordt. Kanselier Kohl pleit voor het terugdringen van kernenergie op lange termijn, en premier Lubbers vindt het verstandiger de debatten over nieuwe kerncentrales uit te stellen. Vijf maanden later blijken het veelal erg "tijdelijke" politieke standpunten te zijn. In september startte de USSR opnieuw de niet beschadigde reaktoren in Tsjernobyl. De Westduitse regering stemt in oktober in met het in bedrijf stellen van de kerncentrale te Brokdorf. De EG-kommissie geeft groen licht voor de Cattenom-centrale in Frankrijk. De Fransen hebben zich trouwens nooit druk gemaakt over deze affaire. Hun chauvinisme leek voldoende om de radioactieve wolk in een boog om Frankrijk te leiden. Uit een rapport van de Europese verbruikersunie BEUC van augustus 1986 blijkt dat Frankrijk en België de slechtste reactie op de kernramp in huis hadden. Zo weerlegde staatssekretaris voor volksgezondheid, Wivina De Meester, met klem maar zonder veel argumenten het bericht van het radioactief schapevlees dat door de Bond Beter Leefmilieu was bekend gemaakt. "Waar men in

Frankrijk wellicht moedwillig informatie achterhield, was de oorzaak in België eerder van technische aard: de bevolking werd slecht voorgelicht, de meetmethode gaf wellicht lagere resultaten dan elders, ministeries verstrekten tegenstrijdige informatie en bovendien gaf de Belgische regering enkel adviezen, geen bindende richtlijnen. Toeval of niet, zowel Frankrijk als België hangen voor hun energievoorziening sterk af van kernenergie", zo meldt het rapport.

RAMPENPLAN: IEDER VOOR ZICH

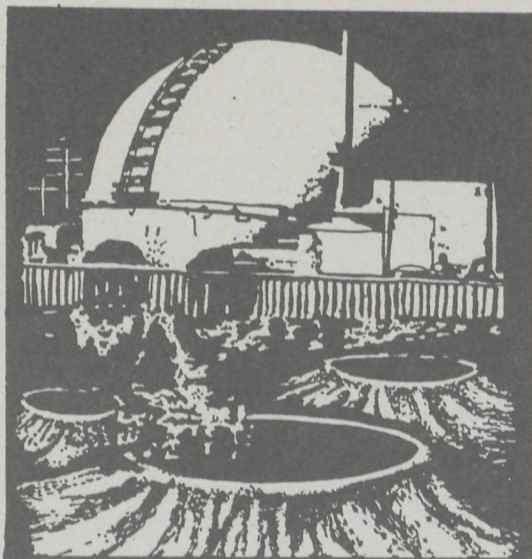
Ondertussen had de Bond Beter Leefmilieu de Belgische staat voor het gerecht gedaagd met de eis tot bekendmaking van een degelijk rampenplan. Op 17 juni werd deze eis om juridische redenen onontvankelijk verklaard. Over de grond van de zaak werd geen uitspraak gedaan. Dit proces leek bij Binnenlandse Zaken toch wel de aanzet tot het opstellen van een nieuw noodplan bij een kernramp, dat normaliter vanaf 1 januari 1987 in de gemeentehuizen ter inzage ligt. De ministerraad besliste in december ook tot uitbreiding van het aantal meetposten in de nabijheid van nukleaire installaties.

Maar ondanks de grote psychologische en fysische schade, ondanks de 100 miljard fr. onkosten, ondanks de vernietiging van de volkskultuur van Lappen of Samen, ondanks de enorme kostprijs voor de bewaking van onze kerncentrales, ondanks de twijfel van kernpionier prof. Gillon ("kernenergie is niet langer onmisbaar"), verhoogt ook dit jaar het aandeel van de elektriciteitsproductie uit nukleaire installaties met 19,2%; de hoogste stijging sinds 1977. Nochtans ziet de Amerikaan David Freeman, ex-direkteur van de grootste elektriciteitsmaatschappij van de VS, andere, goedkopere en milieuvriendelijke oplossingen. Nieuwe kerncentrales lijken hem overbodig. Vooral op het vlak van de energiebesparing kan nog heel wat resultaat geboekt worden. Volgens twee gezaghebbende Westduitse onderzoeksinstituten is kernenergie afschaffen ook economisch haalbaar. België is echter zeker van zijn stuk. Met 68,7% van de elektriciteit geleverd door kerncentrales, is België na Frankrijk de grootste leverancier van kernenergie. Waar een klein land groot in kan zijn. Elektriciteitsmaatschappijen pleitten reeds op 17 mei voor "de normale afwerking van het nukleaire programma". Doel V wordt tegen 1996 operationeel gemaakt. Tsjernobyl? Nooit van gehoord!

ZES MAAL IS SCHEEPSRECHT

De Allerheiligen-brand bij de Zwitserse chemereus Sandoz heeft de Rijn grondig vergiftigd.

Sussende woorden van het bedrijf wegen op tegen wetenschappelijke resultaten: tenminste 34 verschillende gifstoffen, waaronder insecticides en kwikzilververbindingen stroomden met het bluswater de Rijn in; tenminste 30 ton zwaar giftige stoffen, en ongeveer 1200 ton chemische stoffen waarvan twee derde zeer giftig. Bij de brand kwam ook dioxine vrij. Tweehonderd meter van de brandhaard lag natrium en zoutzuur opgeslagen. Gelukkig kon het brandweerkorps een

tweede Bhopal voorkomen. Nog één dag voor de brand bij Sandoz loosde een ander chemieconcern uit Bazel, Ciba Geigy, illegaal 400 liter giftig atrazine in de Rijn. Het werd pas een week erna bekend. Van de gelegenheid gebruik makend, loosden ook Bayer-Leverkusen, BASF-Ludwigshafen, Hoechst-Frankfurt, Hoffman-la-Roche en opnieuw Sandoz "per vergissing" of door een "lek in de pijpleiding" giftige stoffen in de Rijn. Ze zijn zo dom nog niet, die Zwitsers en Duitsers. Voor de maand november moest de Rijn dus zes giftige lozingen trotseren.

Ook bij deze "ongevallen" lieten informatiedoorstroming en alarmeringssytemen te wensen over. Joernalisten werden door de veiligheidsdienst van Sandoz beleefd maar hardhandig op afstand gehouden, en door een misverstand tussen Zwitserse overheidsfunktionarissen kwam het alarmsysteem te laat in werking. Sandoz wordt eveneens nalatigheid verweten: er was geen brandalarm, geen automatische sproei-installatie, geen opvangbekken.

Deze gebeurtenissen wekken grote bezorgdheid op bij de Rijnoverstaten want naast de dagelijkse vervuiling uit chemische en metallurgische bedrijven en de Franse kaliummijnen met grote hoeveelheden zout, berokkenen deze recente gifgolven voor zeker tien jaar schade aan de levende organismen in de Rijn. Over een afstand van 200 km van Bazel tot Mannheim is de rivier compleet dood. Vooral de Nederlandse drinkwatervoorziening, die grotendeels aangewezen is op de Rijn, komt in gevaar door de verontreiniging met kwik, dat zich vasthecht in het slib. Nederland met de Rijnmonding in Rotterdam lijkt de bezinkput van West-Europa te worden. Het "Requiem für den Rhein" vormde dan ook een gepaste attentie vanwege de Bazelse konservatoriumstudenten. Op een spoedvergadering van de milieu-ministers van de Rijnoverstaten werd de internationale Rijnkommissie opdracht gegeven een actieprogramma op te stellen om de rivier tegen het jaar 2000 weer proper te krijgen, en

beslist de ministers dat voor 1988 een internationaal Rijnrampenplan met een uitgebreid waarschuwingssysteem moet uitgewerkt worden. De Internationale Vereniging voor Waterwerken in het Rijnbekken (IAWR) roept de industrie op de productie van giftige chemikaliën langs de Rijn stop te zetten en zoekt voor dat idee steun binnen de Europese ministerraad.

HET INTERNATIONALISME TRIOMFEERT

Niet alleen de Rijn maar de rivieren in de hele wereld worden door de vervuiling bedreigd. Uit de jongste kwaliteitskaart van de Belgische oppervlaktewaters, uitgegeven door het Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie (IHE) blijkt nog steeds de sombere toestand waarin ook de Belgische oppervlaktewaters zich bevinden. De Schelde wordt in het 'fliessende-Welle-onderzoek' van het Internationaal Watertribunaal zelfs de giftigste Westeuropese rivier genoemd. Greenpeace hield in maart-april met de Beluga een ophefmakende snuffelvaart langsheen vervuilende bedrijven aan de Schelde en het kanaal Gent-Terneuzen. Daarbij stelde Greenpeace verschillende dubieuze lozingen vast. Ze legden ook een officiële klacht neer tegen NL-Chemicals in de kanaalzone, en dagvaardden Lenssens, de stad Antwerpen en Tessenderlo Chemie in kortgeding om de proeflozingen via de smeerpijp te beletten. Deze eis werd juridisch onontvankelijk verklaard omdat de milieu-organisatie geen persoonlijk belang heeft in deze zaak. Over de eigenlijke kern van de zaak werd geen uitspraak gedaan. Gemeenschapsminister voor volksgezondheid en leefmilieu, Jan Lenssens, groot pleitbezorger van de "afvalwaterkollektor", stond uiteindelijk een beperkte test van deze smeerpijp toe. In oktober trok de Vlaamse Waterzuiveringsmaatschappij deze omstreden lozingsvergunning echter in. Tessenderlo Chemie werd verplicht verder rechtstreeks in de Laak te lozen, en doet dat ook op een illegale wijze, ontdekte de Hasseltse onderzoeksrechter Raskin.

Ook de nieuwe sektoriële lozingsnormen voor de meststoffenindustrie, die volgens de Bond Beter Leefmilieu enkel een legaliseren van een onwettelijke situatie zijn, en vooral een cadeau vormen voor BASF, vermijden niet dat "duizenden bedrijven nog zonder lozingsvergunning lozen", zoals Lenssens op 20 november in de Vlaamse Raad moest toegeven. De lozingen van meststoffenfabrieken lijken een waar gevaar te worden voor zowel de drinkwatervoorziening als de directe leefomgeving.

In eindejaarsfeer viel Greenpeace nogmaals het waterbeleid van de ministers Lenssens en Smet aan door hen een visschotel - gebracht via de riolering - voor te zetten, samen met 45.000 handtekeningen, die verzameld werden tijdens de Beluga-vaart. Ook de actiegroep 'Zuivere Laak en Nete' bezocht onder het motto "Miet Smet ons water is besmet" de minister om het probleem van de vervuiling aan te klagen.

OOK DE ZEEËN PROFITEREN MEE

Het eindstation van onze vervuilde rivieren zijn

de zeeën met als resultaat dat de kwaliteit ervan eveneens zeer te wensen overlaat. Bij de Rijn-vergiftiging was één van de "oplossingen" de vervuiling zo snel mogelijk naar het grotere water-volume van de zee te sluizen. U begrijpt dat dit slechts een verschuiven van het probleem is.

Door het voortdurend dumpen, verbranden en lozen van afval is de Noordzee verworden tot een chemische tijdbom. Volgens een rapport van de Nederlandse dienst Rijkswaterstaat is de Noordzee zo ernstig vervuild "dat er tot ver in de 21ste eeuw aanzienlijke veranderingen in het milieu veroorzaakt zullen worden, zelfs indien men nu alle lozingen stopt". Om een reële sanering van het mariene milieu te realiseren stelde staatssecretaris Miet Smet op het Noordzeekolloquium van 22 november een urgentieprogramma voor de Noordzee voor, bestaande uit vooral lange-termijn-voornemens. De milieubeweging ziet de vervuiling van de Noordzee alarmerend snel toenemen en vraagt een krachtadig optreden van de overheid.

Greenpeace kelderde het Belgische overheidsrapport "Quality status of the North Sea", gemaakt ter voorbereiding van de ministerkonferentie over de vervuiling van de Noordzee in 1987, en probeerde in september de uitvaart uit de Antwerpse haven van het verbrandingsschip Vulcanus II daadwerkelijk te hinderen. Het spel werd deze keer keihard gespeeld. Aktivisten werden tegen de kaaimuur geplet en het vernielingsschip vaarde uiteindelijk onder politiebescherming naar open zee.

'S MORGENS GROET JEAN DE GEWEST-PLANNEN

De gewestplannen waarmee onze ruimtelijke ordening officieel in kaart werd gebracht, stonden in 1986 doorlopend onder druk. Gebieden ingekleurd als bos, natuurgebied of landbouwgrond werden/worden om lukratieve belangen plots omgetoverd in bouw- of recreatiezones. Zo kwam onlangs het gevoel in de zgn. 'Groene Gordel' rond Brussel in de belangstelling. Dat de milieubeweging zo'n praktijken niet over haar kant kan laten gaan, is overduidelijk. We stippen op dit vlak de drie opvallendste gebeurtenissen uit 1986 aan.

De Vlaamse golfoorlog

Om de golfsport te "demokratiseren" promoot de golfsociety sinds enkele jaren vrij intensief het spel van bal, hole en stick. Op een twintigtal plaatsen duiken plannen op voor de aanleg van golfterreinen. Deze projecten situeren zich echter grotendeels in beschermde en geklasseerde gebieden. Bedoeling van de golfpromotie is niet zozeer de democratisering van deze elitesport, maar veeleer de geschikte sfeer scheppen om zakelijke kont(r)akten af te kunnen sluiten met

golfgekke Japanners. Ze zijn zo dom nog niet, die Japanners. De bekende bitsige tweestrijd tussen de v.z.w. Brabantse Golf en de plaatselijke milieugroep + landbouwers omtrent het golfterrein in het Floordambos te Melsbroek-Steenokkerzeel speelde de rol van speerpunt in deze Vlaamse golfoorlog. De Brabantse Golf, bestaande uit oude en nieuwe notabelen en met Gaston Geens als "morele steun", dienden in december een officiële aanvraag tot afwijking van het Floordambos-beschermingsbesluit (d.d. 6 maart 1986) in bij gemeenschapsminister Dewael. Op 9 januari 1987 verwierp Dewael deze aanvraag en bevestigde "tot grote ontgoocheling van de Brabantse Golf" het vroegere klasseringsbesluit. De golflobby zal echter sterke invloed blijven aanwenden, zoveel is zeker. De Brabantse Golf roept nu o.a. de Raad van State ter hulp. Alhoewel tot nu toe enkel het Hasseltse golfterrein een officiële startvergunning kreeg, ziet het er naar uit dat ook hier, net als bij de Perzische naamgenoot, een langdurige loopgrachtenoorlog zal gevoerd worden.

Trein van de grote vergissing

Het plan om de TGV of hogesnelheidslijn van Parijs naar Brussel, Amsterdam en Keulen door te trekken behoorde ongetwijfeld tot de 'hot issues' van 1986. Verkeersminister De Croo verkoopt het plan als de beste marktkramer: veel grote woorden, weinig argumenten. De verkeersministers van de betrokken landen namen op 22 december in Den Haag de principiële beslissing tot aanleg van het noordelijk traject, zonder raadpleging van de verontwaardigde bevolking, zonder voldoende rekenschap te geven van de desastreuze ruimtelijke gevolgen in het dichtst bevolkte deel van West-Europa. Het publieke verzet liet in Vlaanderen niets aan duidelijkheid te wensen over. Drie betogingen (Herentals 22/6, Oorbeek 13/7 en Halle 12/10), een petitiedelegatie naar PVV-voorzitter Neyts op 15/12, de symbolische luchtdoop van een kartonnen TGV in Den Haag op 22/12 gelijktijdig met de ministerkonferentie, de talloze plaatselijke acties, en niet te vergeten de spektakulaire TGV-rit door de voortuin van De Croo (6/10) waarbij de minister zijn gulle glimlach slechts terugvond in het licht van de TV-kamera's. Op politiek vlak is de tegenstand zeker niet minder: de oppositiepartijen SP, VU en Agalev zijn radikaal gekant tegen de komst van de TGV, de CVP verdedigt een eigen alternatief plan 'Spoor 2000' - het KWB-blad 'Raak' noemt de TGV "een giftig geschenk" -, verschillende gemeentebesturen hebben anti-TGV-moties goedgekeurd, de PVV-middenstand is evenmin onverdeeld gelukkig met de TGV en de armada van Boerenbondtractors op de betogingen was indrukwekkend.

De principesbeslissing van Den Haag betekende slechts een theoretisch ja. De verdeeldheid over de trajekten en de techniek kon immers niet gekamoeleerd worden. En zolang het Anti-TGV-Front de gevleugelde woorden van de eminente volksvertegenwoordiger Louis Tobback ("Ik zal mij figuurlijk en desnoods zelfs letterlijk op de rails leggen om dit project tegen te houden") achter de hand houdt, is er eigenlijk nog niets verloren.

PP: mosterdgas, katterpis, nietigverklaring, vergunning

Na veelvuldige stankgolven vernietigde de Raad van State in oktober de exploitatievergunning van het chemische bedrijf Phillips Petroleum (PP); de Tessenderlose fabriek die in maart reeds in opspraak kwam door het leveren van thiodyglykol (TGD) - een ingrediënt van mosterdgas - aan het oorlogvoerende Irak. Het nietigverklaren van het KB van 11 september 1979, waardoor PP een vergunning werd afgeleverd voor het vervaardigen van zwavelverbindingen, was het gevolg van een zes jaar oude klacht van de milieugroep Beter Leefmilieu Tessenderlo (BELT) en van de recente eis tot sluiting van omwonenden, BELT en het schepenkollege na "een lek in een handkraantje". Verwonderlijk genoeg gebruikt de Raad van State niet de overdreven stankgolven als argumentatie tot de nietigverklaring, maar wel het feit dat de merkaptanenafdeling van de fabriek volgens het gewestplan in een ambachtelijke zone ligt en niet in een gebied voor zware industrie. Op 10 november werd het arrest betekend en de Philtex-afdeling gesloten. De 81 werknemers voelden zich evenals de bedrijfsleiding bedrogen en tekenen op hun beurt verzet aan bij de Raad van State "omdat de staat schuldig is aan een verkeerde inkleuring van het gewestplan". Gemeenschapsminister Jean Pede (ruimtelijke ordening) wijzigde zonder inspraak van de gemeente en de bewoners recentelijk het gewestplan "om op stedenbouwkundig vlak in orde te zijn". Hierdoor wordt het voor PP - na een nieuwe exploitatievergunning die afgeleverd moet worden door Lenssens - opnieuw mogelijk de stankproductie verder te zetten. Ze zijn zo dom nog niet, die Belgen.

ZURE NEERSLAG: HET INTERNATIONALISME ZEGEVIERT

De regen bleef ook in 1986 zuur. Zes miljoen hektare Europees bos is door verzuring aangetast. Maar de verwoestende gevolgen van de zure neerslag op het bosbestand zijn stilaan algemeen bekend. Daarom organiseerde de Bond Beter Leefmilieu tijdens de Internationale Week tegen de Zure Regen van 19 tot 27 april succesvolle geleide stadswandelingen in de vijf Vlaamse provincies om de schade door luchtvervuiling aan onze monumenten aan te tonen.

De vervuiling door de verbranding van fossiele brandstoffen is vooral een internationaal pro-

bleem. Een gemeenschappelijke aanpak is dan ook aangewezen. Uit bekrompen eigenbelang echter zijn de huidige nationale maatregelen ter inperking van de zure neerslag overwegend gericht op de uitvoer van de vervuilende uitstoot van zwavel- en stikstofdioxyde. Vooral Groot-Brittannië blinkt uit in deze tactiek. Ze zijn zo dom nog niet, die Britten. Het Belgische beleid terzake hinkt achterop. Enkele voorbeelden. Het KB van 3 december 1986 dat de normen vastlegt voor de uitstoot van zwavel- en stikstofdioxyde geldt enkel voor **nieuwe** stookinstallaties. Vanaf 1 januari 1987 kan in België nog slechts milieuvriendelijkere loodarme benzine getankt worden; Nederland, Oostenrijk, Zwitserland, Zweden en West-Duitsland schakelden reeds op 1 april 1986 over op lood**vrije** benzine.

WREED AKSIDENT

Ook in 1986 kende België de gebruikelijke portie ongelukken met milieugevolgen. Zo botste in januari op de Noordzee een Griekse olietanker met een vissersvaartuig, en kon een ekologische ramp op het nippertje vermeden worden. Amoco Cadiz was heel even nabij. Op 29 juni brandde in Melle het plasticbedrijf Plastigran uit. Door de giftige walmen geïnspireerd, spreken de omwonenden nog steeds van 'Plastibyl'. Op 2 juli kantelde een tankwagen met 25.000 liter gif vlak voor de Craeybeckxtunnel te Antwerpen. Op 21 oktober kantelde een vrachtwagen met radioactief afval te Ham, waarbij één container open brak. Het plaatselijke gemeentebestuur en ook de bevolking werden buiten spel gezet tijdens de reddingsoperatie. Begin november gebeurden drie ernstige ongevallen met giftige stoffen in het Antwerpse havengebied. Begin december lekte 50.000 liter zwavelzuur weg uit de opslagtank van de zijdefabriek Fabela te Ninove. Het zijn slechts enkele voorbeelden van ongelukken met schadelijke gevolgen (gekwetsten, doden, milieuverontreiniging, ...)

Vermelden we tot besluit nog het ernstige feit van de asbestproductie waarin België tot de wereldtop behoort. Over dit schadelijke produkt gaf de Bond Beter Leefmilieu het 'Dossier Asbest' uit, dat als de spreekwoordelijke zoete broodjes de deur uit gaat. Noteren we ook dat België op vlak van het ratificeren van de EG-milieuriichtlijnen moedig de rol van achterblijver op zich neemt. Momenteel zijn 19 van de 27 richtlijnen nog niet precies in de Belgische wetgeving opgenomen. De totale achterstand van België op 1 mei 1986 verleent ons land het onaangename privilege het voorwerp van 39 procedures voor "manquement d'état" te zijn. Tenslotte bleek op de Europese Conferentie, gehouden na het Tsjernobyl-drama te Stockholm, eveneens dat België als vervuiler klein maar dapper is.

Geert Selleslach

frontlijn

ANTI-TGV-FRONT BLIJFT IN BEWEGING

Op maandag 15 december 1986 overhandigde het Anti-TGV-Front de verzamelde handtekeningen tegen de TGV aan PVV-voorzitter Anniemie Neyts. Hiermee wilde het front duidelijk maken dat het verzet tegen de TGV menens is, en wil het dat mevrouw Neyts haar partijgenoot minister De Croo kan overtuigen en op andere gedachten brengen.

Een week later, op 22 december, verzamelden de verkeersministers van Frankrijk, BRD, Nederland, België, Groot-Brittannië en Luxemburg in Den Haag om een principiële beslissing te nemen over de TGV of hogesnelheidslijn Parijs-Amsterdam-Keulen via Brussel. Over de noodzaak om een dergelijke nieuwe spoorlijn aan te leggen, bestaan uiteenlopende meningen. Zo liet de heer De Croo, de Belgische minister van verkeerswezen, zich reeds meermaals positief uit over de TGV. Maar er zijn ook heel wat bezwaren te maken. Op een perskonferentie in Den Haag op 22 december, georganiseerd door het Anti-TGV-Front-Vlaanderen, maakten de sprekers het duidelijk dat een TGV de ruimtelijke ordening in het dichtst bevolkte gedeelte van West-Europa verder aan flarden zal rijden. Ook de rendabiliteit van de TGV werd nog steeds niet bewezen. Een milieu-effekt-rapport moet nog opgesteld worden. Bovendien wordt er onvoldoende degelijke informatie doorgespeeld aan de diverse belangengroepen (milieugroepen, landbouw, verbruikers en werknemers van het openbaar vervoer, ...) en lijkt de bevolkingsinspraak - althans in België - op een wankel basis gestoeld. Een vertegenwoordiger van de Nederlandse 'Stichting Natuur en Milieu' verduidelijkte het standpunt van de Nederlandse milieubeweging.

Gelijkertijd met de perskonferentie greep op het Binnenhof een ludieke actie plaats: met honderden gasballonnen steeg een papieren TGV ten hemel. Maar we blijven eraan twijfelen of hij reeds in vrede rust.

MARINA

De Bond Beter Leefmilieu reageert scherp op de marinahaven-plannen in de Zwinbossen, waarbij een uitzonderlijk rijk natuurgebied zou worden opgeofferd aan een luxe-prestige project, waarvan alleen een beperkte groep (rijke) personen zal profiteren. Bovendien is de Bond Beter Leefmilieu verontwaardigd over het feit dat de druk op de Zwinstreek onbeperkt voortduurt: de plannen voor een golf in de Kleyne Vlake en de verkavelingsplannen van de Groenpleinduinen, beide volgens het gewestplan geklasseerde gebieden! Onze vereniging vindt de mogelijke aantasting van de gewestplannen van de Zwinbossen, hoe klein ook, onaanvaardbaar en zelfs onbespreekbaar. In een tijd dat vrijwel alle Vlaamse duinen aan de residentiële bouwwoede werden opgeofferd, gaat het

niet op dat onze laatste waardevolle kustgebieden nog worden aangetast. De Zwinbossen hebben overigens niet alleen een wetenschappelijk-ekologische functie, ze betekenen ook een ongerept wandelgebied voor de hele bevolking.

LUCHTALARM

Zoals eerder via de pers al werd aangekondigd, heeft de Bond Beter Leefmilieu het initiatief genomen om zelf (zintuiglijke) waarnemingen in verband met luchtverontreiniging te verzamelen, en deze ook regelmatig bekend te maken. Voor de tweede "Luchtalarm" werden in Kwaadmechelen (Ham), Vilvoorde en Willebroek gegevens verzameld tijdens de maanden september, oktober en november.

Het meest spektakulaire feit is het slagveld dat in de nacht van 24 op 25 september werd aangebracht door de Willebroekse kunstmeststoffenfabrikant ECASED te Willebroek. Bij het uittesten van de vernieuwde "gesaneerde" installatie werd de hele buurt bedekt onder een laag bijtend stof: groententuinen werden volledig verwoest, de gevels van huizen en het koetswerk van wagens werd aangetast, vele hektaren gewassen en bomen zijn vernietigd, vier schapen en meer dan veertig kippen zijn gestorven. Een CARA-patiënte uit Klein-Willebroek ziet haar gezondheidstoestand sinds het heropstarten van ECASED opnieuw met rasse schreden achteruit gaan. Terwijl voordien één inspuiting op twee maanden volstond, zijn dat er nu één of twee per week.

In Vilvoorde is sinds de sluiting van de Forges de Clabeque de toestand in de buurt van de fabriek enorm verbeterd. Voor de rest blijft de toestand echter even kritiek. Zo veroorzaakt het bedrijf Biolux bij zuidenwind nog steeds een ondraaglijke en hoofdpijnverwekkende stank in de wijken Faubourg, Far-West en zelfs in het centrum van Vilvoorde. De misselijk makende geur van solventen rond de verf fabriek Levis is ook nog altijd present. Alhoewel bij Tessenderlo Chemie eindelijk een filter werd geïnstalleerd op een produktielijn voor chloorbevattende chemicaliën, was deze zeer karakteristieke geur toch nog af en toe merkbaar.

In Ham (Limburg) werd bijna dagelijks gedurende een aantal uren matige tot zware reukhinder genoteerd, afkomstig van het bedrijf Tessenderlo Chemie Ham. Op 14 oktober was dit zelfs de hele dag het geval; de stank werd 's avonds zo intens dat het leek alsof er ergens een gasfles geopend stond. Astma-patiënten kwamen geregeld in moeilijkheden; dit was onder meer het geval op 26 augustus, in de nachten van 4 op 5 september, van 6 op 7 september, en van 14 op 15 september, op 26 september nadat een zeer donkere rookpluim uit de fabrieksschouwen was ontsnapt, op 13 en 15 november, en in de nacht van 22 op 23 september.

wet & pers

Zoals de aandachtige lezer al wel zal hebben opgemerkt, is dit de eerste aflevering van een nieuwe rubriek. Deze bestaat uit drie delen: ten eerste worden enkele interessante vragen en antwoorden van de Vlaamse raad, de kamer en de senaat kort besproken (ter vervanging van de vroegere rubriek "Politiek & Co"); in de tweede plaats is er een overzicht van de belangrijkste recente wetten, dekreten en besluiten, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad; en ten derde een overzicht van een aantal recente duidingsartikels uit de Vlaamse dag- en weekbladpers. Van de vermelde wetten, dekreten en besluiten, en de persartikels wordt slechts kort aangeduid waarover het gaat. De bedoeling van deze overzichten is namelijk dat de lezers een kopie kunnen vragen van wat hen interesseert. Dit kan schriftelijk of telefonisch: Bond Beter Leefmilieu, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel, tel. 02/230 94 10. Wel duidelijk vermelden waarvan je een kopie wenst te krijgen. Bij de kopies wordt er een overschrijvingsformulier gevoegd, waarmee het verschuldigde bedrag (5 fr. per kopie + verzendingskosten) kan worden gestort.

VRAGEN EN ANTWOORDEN

Belangstellenden voor de vragen die onze parlementairen aan de ministers stellen, kunnen voortaan terecht bij de Bond Beter Leefmilieu. In onze bibliotheek wordt een bibliografie bijgehouden per thema, zodat de gebruiker snel de gewenste informatie terugvindt. In Milieurama 1987/2 zal daarop uitvoeriger worden ingegaan.

Om een idee te geven van wat wij "informatie-aan-de-bron" heten, geven wij hierna enkele 'Vragen en antwoorden' die in december 1986 werden gepubliceerd:

Inplanting van golfterrein te Brasschaat - naleving gewestplannen en open ruimte. Daarin meent de minister dat golfsport bijdraagt tot het behoud van de open ruimte. "Een golfterrein is helemaal geen aantasting van de open ruimte", aldus minister Pede.

Productie van zinkasse - Bestemming en eventuele verwijdering van sintels. Het antwoord is een type-voorbeeld van handig ontwijken van de vraag. Het werpt een licht op hoe de minister ons leefmilieu bekijkt.

Stortplaats te Tessenderlo - Controle. Uit het uitvoerig antwoord van de minister leren wij dat België nu zijn pyriet-afvalberg naar Spanje versast, dat er water van de stortplaats in het Albertkanaal terechtkomt zonder lozingsvergunning,

dat de Vlaamse Waterzuiveringsmaatschappij proces-verbaal heeft opgesteld omwille van de gemeten zware metalen-koncentraties in het geloosde afvalwater, maar dat in het Albertkanaal echter geen schadelijke gevolgen zijn waargenomen, maar dat toch "maatregelen zullen genomen worden tot stopzetting van deze lozing", of hoe één en ander blijft "dans le meilleur des mondes".

Provinciale directies van AROL - Beleid. De provinciale directies van AROL (Administratie voor Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu) blijken de laatste tijd geen adviezen meer te vragen omtrent de aan hen voorgelegde bouw- of verkavelingsaanvragen. De minister meent dat de gemeenten zelf wel best weten waarheen met die vragen. Ofwel heeft ruimtelijke ordening dus in AROL niets te betekenen, ofwel schept het teruggooien van het balletjes naar de gemeenten een heerlijke toekomst voor een toestand, zoals hij was voor er sprake was van ruimtelijke ordening. Alhoewel er sedertdien ook niet bijster veel beterschap werd genoteerd: ruimtelijke wanorde neemt steeds toe, maar wordt nu "vergund" door een duur staatsapparaat. Door het niet-optreden van AROL kan er dus worden bespaard. Een verdraaid gevaarlijke toestand. Wie zich voor ruimtelijke ordening interesseert, moet het fijne antwoord van de minister goed lezen. De verkavelaars en de bouwaanvragers willen blijkbaar nog gemakkelijker wegen om Vlaanderen vol te bouwen.

Waterbezoedeling - Smeerpijp - Grondwater. Niet minder dan zes pertinente vragen werden op de minister afgevuurd i.v.m. de **smeerpijp**. Voor die technische, ecologische en economische miskleun (dat ding kostte vele miljarden en is met nog eens zo veel miljarden niet operationeel te maken), waaraan de fine-fleur van technici, industrieën, technologen, legers chemici, ambtenaars en ingenieurs hun beste krachten gewijd hebben, is dus het laatste woord niet gezegd. Arme Laak, arm Tessenderlo.

Research-instituten voor milieutechnologie - Onderzoeksprojecten en subsidiëring. Uit het antwoord blijkt dat men zich in België beperkt tot het bestuderen van verschijnselen om - zonder verbintenis - (mogelijk) (later) over te gaan tot het bestrijden van de gevolgen. Dit antwoord is belangrijk omdat hieruit blijkt dat het universitaire onderzoek, dat waardevrij zou moeten zijn, waardegebonden handelt en dus systeembevestigend werkt.

Juul Slembrouck

Wet van 14.8.1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren (BS 3.12.1986): wet ter voorkoming van actieve en passieve mishandeling van landbouwhuisdieren, gezelschapsdieren, wilde dieren, sierdieren en proefdieren; daarbij komen aan bod: het houden van dieren, handel in dieren, vervoer, invoer en doorvoer van dieren, het doden van dieren, ingrepen op dieren, en proeven op dieren (vivisektie).

KB van 18.8.1986 betreffende het voorkomen van luchtverontreiniging veroorzaakt door nieuwe grote stookinstallaties (BS 3.12.1986): bepaalt de stof-, SO₂ en NO_x-emissiegrenswaarden waaraan de rook- en uitlaatgassen moeten voldoen van nieuwe stookinstallaties met een vermogen van meer dan 50 MW, ongeacht de gebruikte brandstof.

KB's tot vaststelling van de sectoriële lozingsvoorwaarden voor de lozing, in de gewone oppervlaktewateren en in de openbare riolen, van afvalwater:

- afkomstig van de inrichtingen voor het reinigen van vaten (KB van 4.8.1986; BS 4.12.1986);
- dat hexachloorcyklohexaan bevat (KB van 7.10.1986; BS 4.12.1986)
- afkomstig van de pulpfabrieken die werken met kalciumbisulfit (KB van 13.10.1986; BS 17.12.1986).

Deze drie KB's bepalen de normen waaraan het afvalwater van de genoemde industriële sectoren moet voldoen.

PERSOVERZICHT

Hoe sterk hinderen hoogspanningslijnen? (DS 2.12.1986): over de gevaren en de hinder van het leven in een elektromagnetisch veld nabij hoogspanningslijnen, gezoem en geknetter van de draden, stress en zelfs sterfte bij vee, schokken als gevolg van statische elektriciteit, problemen met pacemakers, ...

De ozonlaag: er hangt ons een gat boven het hoofd (DM 2.12.1986): over de aantasting van de ozonlaag door het gebruik van chloorbevattend drijfgas in spuitbussen, en een verhoogde kans op huidkanker als gevolg daarvan.

Houdt u van gas? (Knack 3.12.1986): over de milieuvriendelijkheid en de financiële voordelen van het gebruik van LPG als autobrandstof; men weerlegt ook een aantal vooroordelen i.v.m. explosiegevaar en plaatsinname van de LPG-installatie.

De teleurgang van de waterhoek (Knack 3.12.1986): over de Schelde, die ondanks lichte verbeteringen, nog steeds zeer zwaar vervuild wordt door de industrie (Noord-Frankrijk, Tertre in Wallonië, Tessenderlo, Antwerpse haven), de landbouw (bio-industrie) en de huishoudens (vooral de Brusselse agglomeratie).

Verbied bestraald voedsel in EG (DS 4.12.1986): over de risico's verbonden aan het bestralen van bepaalde voedingsmiddelen als bewaarstechniek: niet de radioactiviteit van het voedsel, maar wel het ontstaan van verdachte chemische processen in de voedingswaren.

Geen 30 km in woonzones zonder 130 km op autowegen (DS 6.12.1986): over het uitblijven van een aantal beloofde maatregelen in verband met verkeersveiligheid: Europees rijbewijs, speciale spatlappen voor vrachtwagens, fietssluisen, invoering van 'zone 30', snelheidsbeperkingen.

Aanleg PE-pijpleiding van Prayon-Rupel kan beginnen (DFET 11.12.1986): over de aanleg van een 8 kilometer lange pijpleiding voor het transport van 600.000 ton afvalgips per jaar van het fosfaatproducerend bedrijf Prayon-Chemie (Puurs) naar een kleiput te Rumst.

Koning Boudewijnstichting wil verkrot Brussel doen herleven (DM 12.12.1986): over de verkrotting en de aftakeling van hele wijken in het centrum van Brussel, die vaak bevolkt worden door migranten en mensen uit de sociaal lagere klassen.

Duitse snellijnen lief voor het milieu (GvA 23.12.1986): over de aanleg van de snelspoorlijn Hannover-Würzburg in Duitsland, waarbij er bijzonder veel aandacht besteed wordt aan het vermijden van landschapsschade.

16e nucleair forum herfst '86 (HBvL 13.12.1986/20.12.1986/27.12.1986): driedelige reeks over de nucleaire sektor: de lessen uit Tsjernobyl, het Franse kernenergieprogramma, en de toekomst van de elektriciteitsproductie.

Industrie heeft kritiek op geplande fusie VWZ en WZK (DFET 31.12.1986): over het Vlaamse waterzuiveringsbeleid en de houding van de industrie hiertegenover, onder meer i.v.m. de waterverontreiniging veroorzaakt door de bio-industrie.

Tsjernobyl en Rijnvervuiling stemden velen tot nadenken (DS 31.12.1986): jaaroverzicht van 1986 op milieuvlak.

Dirk Serneels

Gebruikte afkortingen:

HBvL: Het Belang van Limburg
DFET: De Financieel Economische Tijd
GvA: Gazet van Antwerpen
HLN: Het Laatste Nieuws
DM: De Morgen
DS: De Standaard
HV: Het Volk

BS: Belgisch Staatsblad
KB: Koninklijk Besluit

OVERZICHT

19

AUTEUR	TITEL
Aktiegroep Polders Leefmilieu (APOL)	Het gaat weer slecht met Berendrecht, en met Zandvliet gaat het helemaal niet.
Benegora Leefmilieu	VIBNA kontra BENEGORA.
BONTEMPS, Marc	Twee erosische verhalen: voorbeeld Nepal.
BOSSU, Peter	Kontainerpark, ja maar.
BOSSU, Peter	Mest is geen heiligheid, maar 't doet wonderen waar 't leyt.
BREPOELS, Frieda	Gemeentelijk groen, meer dan een plantsoen.
BROUWERS, Jan	Zorgen voor morgen.
Brugse Aktiegroep voor Kernstop (BAKS)	Dorpskerntransporten.
DE LOOF, Jef	44.000.000.000.000 frank voor wapens in 1985.
DEPAEPE, Mark	Gemeentelijk groen, meer dan een plantsoen.
DE PELSMAEKER, Martin	Riet Smet? Riet zuivert!
DE SCHUTTER, Jan	Wij zien geen graten in fosfaten.
GOEMANS, Koen	Pak de glazen fles.
GOEMANS, Koen	Topfless.
GOEMANS, Koen	Reklame op de fles.
GRAULS, Lieve	Kokkerellen met becquerellen.
Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie (IHE)	De biologische kwaliteit van de waterlopen in Vlaanderen: een bilan voor 1985.
JANSE, Pieter	Een pas tegen uitlaatgas: milieu-abonnement.
KERKHOF, Anne	Kip quiet.
MAENEN, Hendrik	Een stort te ver.
MEIJER, C.L.C.	Fosfaten als zoetwaterpiraten.
MICHOTTE, Y.	PCB's in de voeding.
PEETERS, Jo & Rudi	Heavy metal: made in Belgium.
ROBEYNS, Gie	Hoe groen is mijn kamp?
SCHOLLAERT, Luk	Twee erosische verhalen: het gaat bergaf met de grond.
SELLESLACH, Geert	Arbeid adelt, maar stinkt soms.
SELLESLACH, Geert	Ziek worden of stempelen.
SERNEELS, Dirk	Op een lager pitje.
SERNEELS, Dirk	Doe die deur dicht!
SERNEELS, Dirk	Licht gewogen en te donker bevonden.
SERNEELS, Dirk	Indaverend sukses.
SUY, Geert	De bescherming van gebouwen en landschappen.
SUY, Geert	Geluidshinder.
SUY, Geert	Beter één decibel in de hand dan tien in de lucht.
VAN DER VLIET, Leo	Van jachthut tot luxe-hotel.
VAN MELKEBEKE, Dirk	Wat ruist er door het struikgewas...
VERCAMMEN, Dirk	De ware innovatie, mestrekuperatie.
VERCAMMEN, Dirk	Bloemrijke linten in onze landschappen.
VERCAMMEN, Dirk	Houtwallen, kap er niet mee!
VERCAMMEN, Dirk	In de stille giftige Kempen...
Verenigde Aktiegroepen voor Kernstop (VAKS)	België en zijn kernafval.
VOGELAERS, Dirk	Een golf in schapevacht.
WENS, Bruno	Reageer niet gelaten op het gebruik van fosfaten.
Werkgroep Milieudefensie	Asbestgekanker.
Werkgroep Noordzee	Red de Noordzee!

MILIEURAMA

86

	NR.	BLZ.	TREFWOORDEN
	4	3-8	wegenaanleg/havens
	3	14-17	luchtverontreiniging/industrie
	11	3-7	bodemerosie/ontbossing/Derde Wereld
	4	16	recyclage/huisvuil/kontainerparken
	12	3-7	mestoverschotten/grondwaterverontreiniging/bio-industrie
	1-2	3-8	natuurbehoud/milieubeleid/gemeenten
	12	19-22	voeding/Derde Wereld/landbouw
	4	11-13	radioactief afval/gevaarlijke transporten
	3	3-8	bewapening/geldverspilling
	1-2	3-8	natuurbehoud/milieubeleid/gemeenten
	11	9-12	waterzuivering/rietvelden
	5	5-13	fosfaten/afvalgips/kadmium/radioactiviteit/kunstmest
	4	14-15	verpakkingen/huisvuil
	7-8	3-6	verpakkingen/huisvuil
	11	23-25	verpakkingen/huisvuil/recyclage
	9	3-8	voeding/radioactiviteit
	7-8	28-32	waterverontreiniging
	9	28-32	openbaar vervoer/luchtverontreiniging
	7-8	15-19	dierenleed/bio-industrie
	11	14-19	huisvuil/stortplaatsen
	5	24-27	fosfaten/nitraten/waterverontreiniging
	4	18-19	PCB's/voeding
	6	3-8	zware metalen/bodemverontreiniging
	7-8	24-27	milieu-educatie
	11	3-7	bodemerosie/ontbossing/Derde Wereld
	9	23-26	arbeid en milieu/arbeidsveiligheid
	10	17-21	arbeid en milieu/arbeidsveiligheid
	7-8	9-11	energiebesparing/huishouden
	9	14-17	energiebesparing/huishouden
	10	10-14	energiebesparing/verlichting
	12	23-24	industrieel afval
	1-2	10-13	monumentenzorg/landschapsbescherming/wetgeving
	3	20-23	geluidshinder/wetgeving
	7-8	21-23	geluidshinder/luchtvaart/wetgeving
	6	11-14	ruimtelijke ordening/minidekreet/wetgeving
	6	15-26	openbaar vervoer/TGV/natuurbehoud
	3	3-8	mestoverschotten/biogas
	3	23-25	bermbeheer/natuurbehoud
	4	22-24	landschapsbescherming/houtwallen/knotwilgen/heggen
	12	17-18	zware metalen/bodemverontreiniging
	12	9-12	radioactief afval
	1-2	28-32	golfterreinen/natuurbehoud
	5	16-21	fosfaten/kunstmest/landbouw/mestoverschotten
	10	3-6	asbest/gezondheid
	12	23-24	waterverontreiniging/Noordzee

DE BELGISCHE EN VLAAMSE AGENDA IN HET EUROPESE LEEFMILIEUJAAR

In het editoriaal verwezen we reeds naar het Belgische en Vlaamse comité waarvan Dries Van den Abeele en Rudi Verheyen respectievelijk de voorzittershamer hanteren. In die komitees zeten alle groepen die iets met de materie te maken hebben. Het bedrijfsleven, de boeren, de administratie, de kabinetten en de leefmilieubeweging zoeken een weg naar de zinvolle invulling van het jaar van het leefmilieu. Uit de werking van de komitees onthouden we op dit ogenblik:

- dat alle projecten ingediend door particuliere verenigingen op 19 december 1986 aan de leden van de stuurgroep werden aangeboden en door de werkgroepen (media, onderwijs, industrie, gemeenten) en het bureau aan een eerste onderzoek onderworpen werden in funktie van 7 miljoen fr. die door de Europese Commissie ter beschikking wordt gesteld voor sensibiliseringsprojecten in '87 (beslissing door het bureau van het Vlaams comité op 6 januari 1987);

- dat in de maand januari het Vlaams comité voor het jaar van het leefmilieu beslist heeft over een eerste reeks projecten na advies van de werkgroepen op basis van het dan bekende budget;

- dat tot en met 21 maart 1987 promotoren **nieuwe projecten** kunnen indienen bij het Vlaams comité. De werkgroepen zullen adviezen afleveren over de projecten en het Vlaams comité zal beslissen over de financiering ervan in het kader van dit Vlaamse budget. De criteria waaraan de projecten getoetst worden zijn: het doel van het project, de sensibiliseringswaarde, de gevolgen voor het beleid, de waarborgen voor een goede realisatie, de territoriale begrenzing van het project, de originaliteit, het doelpubliek, de impact van de realisering op het probleem, de samenwerkingsmodellen die erbij komen kijken, de omkadering, de permanentie van het project, en de belangrijkheid ervan voor het leefmilieu. Tachtig projecten beoordelen zal geen sinekure zijn;

- dat de grote sensibiliseringsprojecten worden ingepast in de vier seizoenen. In de lente staan thema's i.v.m. milieuhygiëne op de agenda; tijdens de zomer het beheer van het patrimonium, de ruimtelijke ordening e.a.; de herfst biedt plaats aan het natuurbehoud; en de winter is uitgekozen om arbeid en milieu voor het grote publiek in te vullen. Bodem, lucht, water, ruimte, beleid en toekomstvisie zijn de onderwerpen die telkens aan bod zullen komen. Tevens is gevraagd aan de werkgroepen de thema's in te vullen uitgaande van hun deelfacet;

- dat de werkgroepen onderwijs, gemeenten, industrie en media de stuurgroep (het Vlaams comité) voorstellen moeten doen over de werking die zij binnen de sektor wensen op gang te brengen.

De **werkgroep gemeenten** zal het hele jaar door actief met de problematiek aan de gang zijn. Een symposium, drie werkgroepen en een evaluatiecongres wordt aangekondigd. Dit alles om het gemeentelijk milieubeleid vorm te geven. Minister Lenssens heeft de gemeentebesturen gevraagd over te gaan tot de oprichting van gemeentelijke milieukomitees om de burgers te betrekken bij het jaar van het leefmilieu.

De **werkgroep onderwijs** wil alle informatie voor leerkrachten bundelen en de bijscholing in milieumaterialen stimuleren. In samenwerking met inspecteurs van de verschillende netten zullen de milieuvakken een nieuwe impuls krijgen.

De **werkgroep media** voorziet campagnes via de BRT, allerlei tijdschriften, en enkele speciale evenementen.

De **werkgroep industrie** voorziet speciale aandacht voor milieutechnologie op Flanders Technology en voor de visie van de milieubeweging op één van de seminaries die ter gelegenheid van deze beurs worden ingericht. Andere aandachtspunten zijn hier milieuvriendelijke en arbeidsintensieve produktie, industrie als vervuiler, toegepast wetenschappelijk onderzoek en een label voor milieuvriendelijke produkten.

De projecten en het geld

Zowel op het Vlaamse als op het Belgische niveau maken de desbetreffende bewindslui geld vrij om het jaar van het leefmilieu enig kachet te geven. Zij willen dit doen via een algemeen programma (media-boodschappen en andere evenementen) en het sponsoren van projecten. Daarenboven voorziet de EG een bepaald bedrag (een eerste schijf van 7 miljoen fr. is in Vlaanderen reeds verdeeld) uit de structuurfondsen.

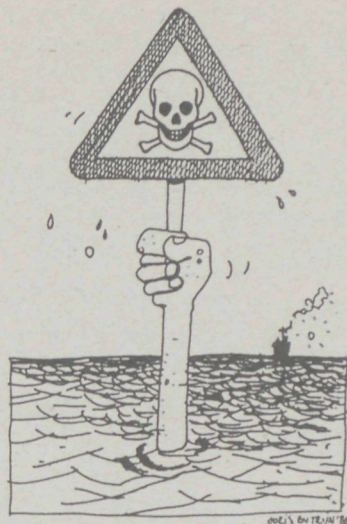
Het bedrag dat de Vlaamse overheid ter beschikking wil stellen is nog niet gekend. In het Belgisch comité deelde het kabinet Lenssens mee over 50 miljoen fr. te kunnen beschikken. De kersverse voorzitter van het Vlaams Comité, de heer Verheyen, deelde mee dat hij hierover nog volledige duidelijkheid zal verschaffen. Het budget van het Belgisch comité bedroeg in 1986 reeds 10 miljoen fr. In 1987 wil het staatssecretariaat voor leefmilieu via het bedrijfsleven en de nationale regering minstens over 50 miljoen fr. beschikken om projecten te betoelagen.

Met het geld dat in 1986 werd vrijgemaakt (5 miljoen fr.) maakt de BRT zeven spotjes, organiseren Franstalige universiteiten zeven themaweken, komen er speciale uitzendingen van "Le jardin extra-ordinaire" en bestuderen het Europees Milieubureau, Interenvironnement Wallonie (IEW) en de Bond Beter Leefmilieu de inspraak in de EG en de betrokkenheid van de burger bij het Europees milieubeleid.

De Bond Beter Leefmilieu heeft na raadpleging van zijn leden een veertigtal projecten ingediend.

Guido Steenkiste

DE NOORDZEE: EEN

FURANENREPUBLIEK

België en Nederland spelen een cruciale rol in de verbranding van gevaarlijk chemisch afval op zee. De verbranding gebeurt voor de Nederlandse kust; de Antwerpse haven is de draaischijf wat betreft het vervoer van dergelijk afval. De verbrandingsschepen Vulcanus II en Vesta ontschepen van augustus '86 tot juli '87 minimaal 287.300 ton chemisch afval van Nederlandse, Duitse, Franse, Italiaanse, maar vooral Belgische makelij, vanuit Antwerpen richting Noordzee.

En in plaats van eerst zekerheid te verwerven over de graad van schadelijkheid, wordt, zolang niemand de nadelige gevolgen van de verbranding van chemisch afval op zee kan aantonen, rustig verder gestookt. Dit is de omgekeerde wereld.

CHEMISCH AFVAL

In onze geïndustrialiseerde Westerse maatschappij zijn weinig produkten op te sommen die niet op een of andere manier afkomstig zijn van of in aanraking geweest zijn met de chemische industrie. Door de produktie en door het gebruik van chemische produkten ontstaat chemisch afval. Alleen al in Nederland komt hiervan jaarlijks zo'n miljoen ton vrij. Het wegwerken van dit afval vormt een steeds groter probleem. Het beleid van de Nederlandse overheid is er in de eerste plaats op gericht de nog steeds wassende stroom chemisch afval in te dammen. Dat is mogelijk door de chemische industrie te verplichten om stoffen te hergebruiken en produktieprocessen te ontwikkelen en in gebruik te nemen waarbij minder chemisch afval vrijkomt. Het zal echter nog veel tijd en geld kosten voor een wezenlijke vermindering van de afvalstroom tot stand gebracht is. Intussen zullen grote hoeveelheden vast en vloeibaar chemisch afval op een verantwoorde manier moeten worden opgeruimd.

VERBRANDING OP HET LAND

Veel chemisch afval, zo'n 30.000 ton per jaar, bestaat uit organische chloorverbindingen. De oplosmiddelen tri en tetra zijn bekende voorbeelden van organische chloorverbindingen, maar ook PCB's behoren ertoe. Het grootste deel van het chloorhoudende afval wordt verwerkt door het te verbranden in speciale ovens. Bij de verbranding

van chloorverbindingen wordt zoutzuur gevormd. Belangrijke voorwaarden voor een milieuveilige verbranding van organische chloorverbindingen zijn de verbrandingstemperatuur en de verblijfstijd. De verbrandingstemperatuur moet minimaal 1100 graden celsius zijn, de te verbranden stof moet minimaal 1 seconde in de oven verblijven. Wordt hieraan niet voldaan dan kunnen, vooral bij de verbranding van PCB's, de zeer giftige dioxinen en furanen worden gevormd. ATM (Afval-Terminal-Moerdijk) heeft in een recente vergunningsaanvraag voor verbranding van chemisch afval niet duidelijk kunnen maken dat er onvoldoende capaciteit is voor verbranding in Europese landinstallaties. Zeker is wel dat er voor de verbranding van vloeibaar PCB-houdend afval voldoende mogelijkheden zijn. Bovendien zal volgend jaar in Nederland een nieuwe verbrandingsinstallatie in gebruik worden genomen die hiervoor geschikt is.

Voorstanders van verbranding op zee propageren uitbreiding van deze methode met het argument dat dan binnen afzienbare tijd het PCB-afval vernietigd kan worden. De belangrijkste problemen doen zich echter voor bij het opruimen van vast PCB-houdend afval. Hiervoor zijn verbrandingsschepen niet uitgerust.

VERBRANDING OP ZEE EN HET EFFEKT OP HET ZEEMILIEU

Een alternatief voor verbranding in landsituaties

Land van herkomst	1981	1982	1983
België	9.172	10.650	12.554
Frankrijk	11.914	9.487	7.029
West-Duitsland	58.561	39.560	37.117
Nederland	7.483	17.970	4.058
Skandinavische landen	8.421	10.773	11.719
Overige landen	5.122	9.086	7.757
Totaal	100.673	97.526	80.234

Tabel 1: hoeveelheid gechloreerd afval in tonnen voor diverse landen (Bron: Annual reports of the Oslo commission)

is verbranding op zee. Dit gebeurt op speciaal daarvoor gebouwde verbrandingsschepen.

Verbranding van chemisch afval op de Noordzee vindt al plaats vanaf het einde van de jaren zestig. Aanvankelijk werden hiervoor verbouwde chemikaliëntankers gebruikt. In 1979 liep het eerste "echte" verbrandingsschip, de Westduitse Vesta, van stapel, in 1982 gevolgd door de Vulcanus II. Dit laatste schip is eigendom van de in Rotterdam gevestigde firma OCS (Ocean Combustion Service), onderdeel van het Amerikaanse bedrijf CWM (Chemical Waste Management), het grootste afvalverwerkende bedrijf ter wereld. OCS heeft nog een tweede verbrandingsschip in de vaart, de Vulcanus I. Oorspronkelijk een vrachtschip werd de Vulcanus I in 1972 omgebouwd tot een verbrandingsschip. In 1983 werd het schip ingrijpend gerenoveerd.

Bij de nieuwe verbrandingsschepen, zoals de Vulcanus II, zijn de brug en de bemanningsverblijven zo ver mogelijk naar voren geplaatst. Op het achterdek bevinden zich de ovens. De ovens zijn, in tegenstelling tot ovens op het land, van een open type. De rookgassen, die veel zoutzuur bevatten gaan rechtstreeks de lucht in en slaan vervolgens neer op het water. Het zoutzuur wordt door het zeewater geneutraliseerd. De verbrandingen worden uitgevoerd in een speciaal daarvoor aangewezen gebied in het Nederlandse deel van de Noordzee (zie figuur 1). Per jaar wordt in dit deel van de Noordzee ongeveer 100.000 ton gechloreerd afval verbrand. Een groot deel daarvan is afkomstig uit West-Duitsland (zie tabel 1).

De effecten op het zeemilieu zijn onduidelijk. De rookgassen verlaten de schoorsteen ongezuiverd en slaan neer op het wateroppervlak. Naast grote hoeveelheden zoutzuur komen in de pluim zware metalen en produkten van onvolledige verbranding voor. Dat kunnen vooral bij de verbranding van PCB's, dioxinen zijn. Belangrijk in dit verband is het feit dat niet duidelijk is wat er gebeurt in de rookpluim als die de schoorsteen verlaten heeft en niet meer door de in de schoorsteen opgestelde meetapparatuur geanalyseerd kan worden. De stoffen in de pluim zullen het eerst in aanraking komen met de bovenlaag van het wateroppervlak, de zogenaamde mikrolayer. Deze zeer dunne waterlaag heeft unieke

biologische functies, afwijkend van die van het water eronder. Het is volstrekt onduidelijk welke effecten de stoffen in de rookpluim hebben op het functioneren van de mikrolayer.

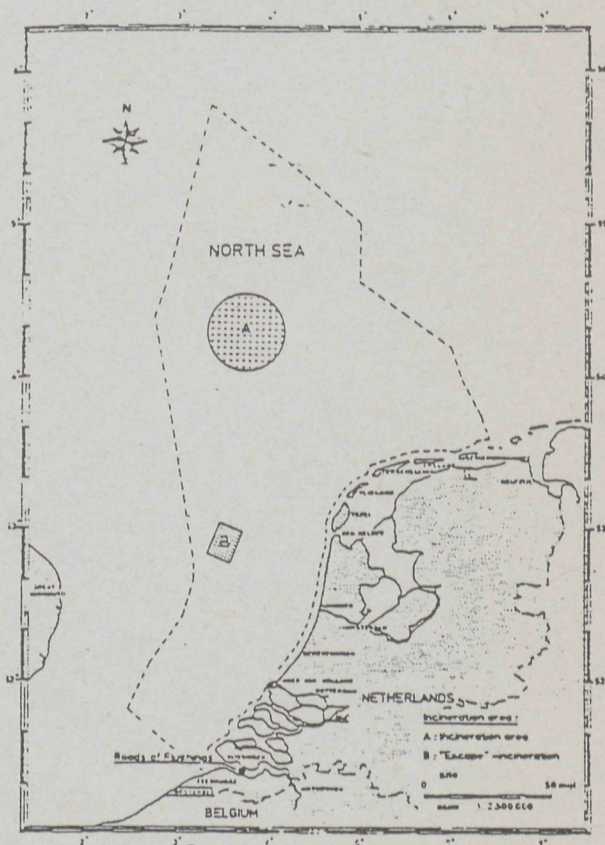
REGELGEVING

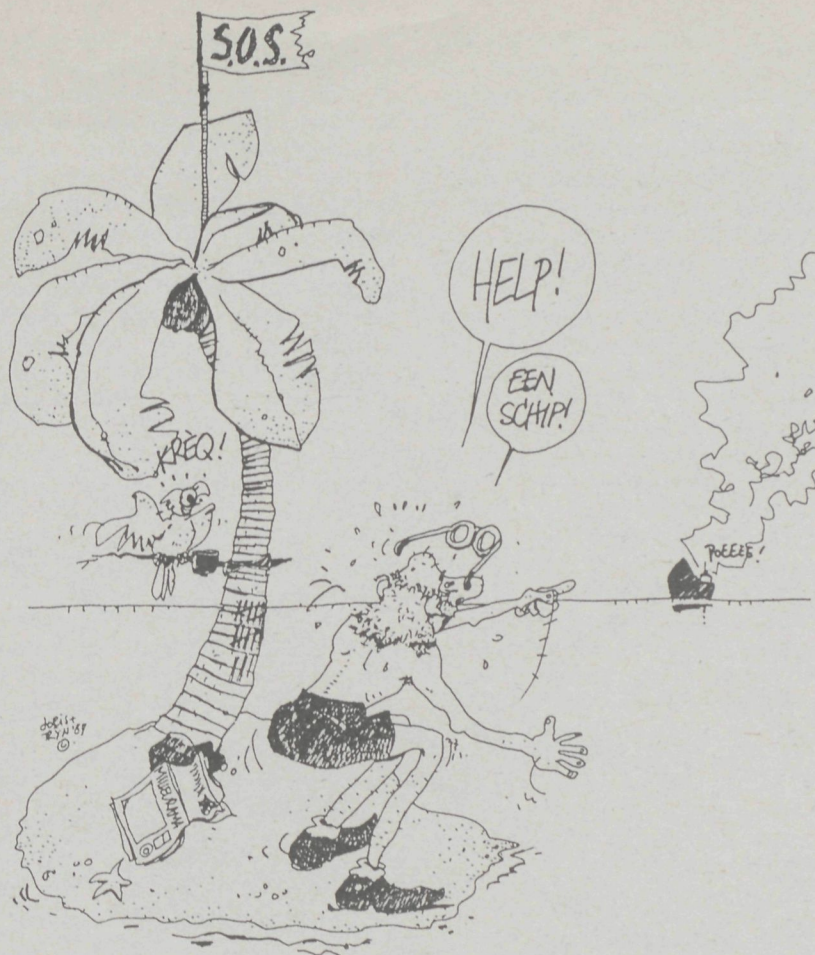
Verbranding op zee wordt beschouwd als dumping en valt daarom onder de internationale verdragen van Londen (London Dumping Convention - LDC) en Oslo. Beide verdragen geven regels voor de dumping van afvalstoffen in zee vanaf schepen en vliegtuigen. De LDC is een mondiaal verdrag dat ook door de Verenigde Staten is ondertekend. Het verdrag van Oslo, tot stand gekomen in 1974, is regionaal. Aangesloten zijn alle landen rond het noordwestelijk deel van de Atlantische Oceaan.

Zowel in de LDC als in het Oslo-verdrag wordt verbranding op zee slechts toegestaan als er geen mogelijkheden voor landverwerking zijn. De aangesloten landen moeten bovendien alternatieven voor verbranding op zee ontwikkelen. In 1981 werd in de Oslo-kommissie besloten dat voor 1 januari 1990 een datum wordt vastgesteld waarop verbranding op zee beëindigd wordt. Nederland fungeert hierbij als gidsland. Dit betekent dat Nederland de nodige studies moet verrichten die een praktische uitwerking van dit besluit mogelijk moet maken.

In december 1985 publiceerde de Europese Commissie een ontwerp richtlijn over het dumpen van

Figuur 1: A = gebied waar verbranding kan plaatsvinden; B = uitwijkgebied

afvalstoffen in zee. Ook in deze richtlijn wordt voorgesteld een datum voor beëindiging van verbranding op zee vast te stellen en alternatieven op het land te ontwikkelen.

DE INDUSTRIE EN DE DRUK

De situatie lijkt dus gunstig voor diegenen die zich zorgen maken over de mogelijke nadelige effecten van zeeverbranding op het zeemilieu. De schijn bedriegt in dit geval.

Zowel in Europa als in de Verenigde Staten neemt de druk van de industrie op de overheid toe om uitbreiding van verbranding op zee mogelijk te maken. Ook de publieke opinie wordt bewerkt. De laatste tijd verschijnen regelmatig persberichten waarin wordt gewezen op de vele voordelen van verbranding op zee. De methode zou zeer milieuvriendelijk zijn; daarbij wordt geschermd met rapporten van EPA (Amerikaanse Bureau voor Milieubescherming), waarin verslag wordt gedaan van de resultaten van proefverbrandingen op zee.

De kosten van verbranding op zee bedragen maar de helft van die op het land. Bovendien zou vanuit de bevolking steeds meer weerstand ontstaan tegen verbrandingsovens op het land. Daarvan zijn er overigens ook te weinig, dus kan OCS de nuttige taak vervullen om de maatschappij te verlossen van grote hoeveelheden gevaarlijk chemisch afval, zoals PCB's. Het is duidelijk dat de industrie bezig is de voornemens van de Oslo-kommissie te ondergraven voor ze van kracht kunnen

worden.

De eerste formele stap is inmiddels gezet. Het afvalverwerkingsbedrijf ATM (Afval-Terminal Moerdijk) diende in februari een verzoek in bij het Nederlandse ministerie van verkeer en waterstaat om bij OCS chemisch afval op zee te mogen laten verbranden. Het bijzondere van deze aanvraag zit hem in het feit dat toestemming wordt gevraagd voor de verbranding van hoeveelheden van meer dan 100 m³ per bedrijf per jaar. Tot nu toe heeft OCS een vergunning voor hoeveelheden tot 100 m³ per bedrijf per jaar. Een tweede nieuwigheid in de aanvraag is het verzoek om PCB-houdende vloeistoffen te mogen verbranden. In de Oslo-kommissie is afgesproken dat voor stoffen waarvan niet zeker is dat ze volledig verbranden, eerst proefverbrandingen moeten worden uitgevoerd. PCB's behoren tot deze groep van stoffen. Naar aanleiding van de aanvraag van ATM overweegt de Nederlandse overheid op dit moment een proefverbranding van PCB's uit te laten voeren. De periode waarbinnen over de toekenning van de vergunning moet worden beslist is inmiddels verlopen.

DE SITUATIE IN DE VERENIGDE STATEN

In de VS heeft men meer dan 10 jaar ervaring met proefverbrandingen op zee van onder andere PCB's. Vanaf 1974 werden die, onder verantwoordelijkheid van het EPA, uitgevoerd in de Golf van Mexiko en op de Grote Oceaan aan boord van de Vulcanus I.

Er werden tal van zaken gemeten, zoals de verbrandingstemperatuur, de verblijfstijd van de stoffen in de oven, de samenstelling van de rookgassen en de effecten daarvan op het zeemilieu. De resultaten van de proefverbrandingen waren volgens de EPA-rapporten onveranderlijk positief. De eindkonklusie was dan ook steeds dat verbranding op zee een veilig alternatief is voor verbranding op het land. Een kritische beschouwing van de testresultaten laat echter zien dat er nogal eens wat misging met de metingen, vooral als gevolg van storingen in de meetapparatuur. Gegevens over voor het zeemilieu belangrijke factoren, zoals de verbrandingsefficiëntie en de samenstelling van de rookgassen zijn daarom zo onbetrouwbaar dat de konklusies van het EPA als voorbarig moeten worden beschouwd.

Om het verbrandingsprogramma uit te kunnen breiden zijn in de VS intussen twee verbrandingschepen, de Apollo I en II gebouwd met behulp van een overheidslening van 55,8 miljoen dollar.

De kritiek op de verbrandingsplannen neemt de laatste jaren toe, vooral uit de staten die grenzen aan de Golf van Mexiko. Het laatste wapenfeit dateert van dit voorjaar. Er werden 1644 bezwaren ingediend tegen de verlening van een vergunning voor een nieuwe proefverbranding. In dit geval zou 3500 ton PCB's bevattende stookolie moeten worden verbrand voor de zuidwestkust. De bezwaren waren afkomstig van kongresleden, overheden, milieu-organisaties, vakbonden, de industrie en wetenschappelijke instellingen.

De kritiek richtte zich op het ontbreken van regels voor financiële verantwoordelijkheid, de risico's bij het vervoer van de chemikaliën, niet goed uitgewerkte rampenplannen, de zin van de verbranding, de plaats van de verbranding en de manier waarop de testresultaten zouden moeten worden vergaard. Het EPA zwichtte voor deze druk en weigerde alsnog de vergunning aan WMC. De ingebrachte kritiek zal verwerkt worden in de voorwaarden die de EPA in de toekomst aan proefverbrandingen gaat stellen.

DE SITUATIE IN EUROPA

In Europa spelen België en Nederland een bijzondere rol in het verbrandingsspel. Chemisch afval uit geheel Europa wordt in Antwerpen in de Vulcanus II en de Vesta geladen. De Belgische overheid moet hiervoor vergunningen afgeven.

Opvallend in de vergunningen die tot nu toe verleend werden voor de periode augustus '86 tot 31 juli '87, is het feit dat de hoeveelheden zware metalen en PCB's die maximaal in de mengsels aanwezig mogen zijn, volstrekt willekeurig lijken te zijn vastgesteld (voor bijvoorbeeld kwik en kadmium variërend van 0,1 tot 5 ppm, een faktor 50). Verder is het volstrekt onduidelijk of er voor de te verbranden stoffen inderdaad geen alternatieve landverwerkingsmogelijkheden zijn.

Nederland neemt een sleutelpositie in bij de beslissing over het lot van verbranding op zee: Nederland moet de vergadering van de Oslo-kommissie waar over stopzetting van zeeverbranding wordt beslist voorbereiden, verbranding van afval

uit diverse Westeuropese landen vindt plaats op het Nederlandse deel van de Noordzee en de Nederlandse overheid voert, op verzoek van OCS, de controle op de verbrandingen uit aan boord van de beide Vulcanussen.

De beslissing over de aanvraag van ATM zal waarschijnlijk gebaseerd worden op een beleidsanalyse over verbranding op zee die dit jaar zal verschijnen. In de Verenigde Staten heeft een woordvoerder van het EPA al laten weten graag gebruik te maken van de resultaten van een eventuele Nederlandse proefverbranding van PCB's: Europa als proefkonijn van de Verenigde Staten. Een positieve beslissing van de Nederlandse overheid over de aanvraag van ATM zal in de VS zeker worden aangegrepen door de voorstanders van zeeverbranding. Het zou een eerste stap kunnen zijn op weg naar een wereldwijde uitbreiding van de verbranding van gevaarlijk chemisch afval op zee.

De Nederlandse milieu-organisaties Werkgroep Noordzee en Natuur en Milieu hebben officieel bezwaar ingediend tegen de vergunningsaanvraag van ATM. Hun bezwaren kunnen in vijf categorieën worden ingedeeld:

- twijfel aan de milieuveiligheid van de verbranding op zee;
- twijfel aan het vermeende gebrek aan landverwerkingsmogelijkheden;
- de grote risico's die zijn verbonden aan het transport en de overslag van het te verbranden afval;
- het uitblijven van de ontwikkeling en toepassing van alternatieve landverwerkingsmethoden bij uitbreiding van verbranding op zee;
- het uitblijven van de ontwikkeling van nieuwe produktieprocessen die moeten leiden tot een vermindering van de afvalstroom.

TRANSPORTRISICO'S

Op dit moment vindt vanuit grote delen van Europa transport plaats van chemisch afval naar Antwerpen om te worden overgeladen in verbrandingsschepen. Uitbreiding van de verbranding op zee zou een toename van deze transporten betekenen en een toename van de risico's daarvan, met name wanneer op grote schaal PCB's op zee zullen moeten worden verbrand. Voor deze transporten zijn geen risico-analyses uitgevoerd, laat staan rampenplannen uitgewerkt. In de Verenigde Staten wordt al enige tijd gebruik gemaakt van mobiele verbrandingsinstallaties voor PCB's. Het afval wordt ter plaatse vernietigd waarmee transport- en overslagrisico's worden vermeden. Een dergelijke aanpak zal in het dichtbevolkte Europa op zijn minst serieus moeten worden overwogen.

ALTERNATIEVEN EN KONKLUSIE

Zoals eerder al gezegd, voor de verbranding van vloeibaar PCB-houdend afval is uitbreiding van zeeverbranding niet noodzakelijk. Aan landverbranding kleven echter ook risico's. Hoewel het vernietigingsproces beter controleerbaar is dan op zee, zullen de installaties aan veel technische

voorwaarden moeten voldoen om te voorkomen dat produkten van onvolledige verbranding in het milieu terechtkomen. Alternatieven, zoals dechlorering, chemische immobilisatie, plasmaverbranding en biologische afbraak zullen waarschijnlijk een milieuveiliger manier zijn om PCB's onschadelijk te maken. In de Verenigde Staten zijn al een aantal alternatieve methoden goedgekeurd door het EPA. Ook in Europa zullen deze methoden verder moeten worden ontwikkeld. Uitbreiding van verbranding op zee zal hiervoor alles behalve bevorderlijk zijn.

Verbranding op zee mag hoogstens een tijdelijk alternatief zijn voor verwerking op land. Maar alleen wanneer de milieuveiligheid vast staat, een maximale veiligheid bij transport en overslag is gegarandeerd en de ontwikkeling van alternatieve landverwerkingsmethoden doorgaat.

Vermindering van afvalproduktie bij de bron is echter één van de belangrijkste voorwaarden voor een effectieve milieubescherming op lange termijn. Het meest wezenlijke bezwaar tegen uitbreiding van verbranding op zee is nu juist dat de ontwikkeling en de toepassing van produktieprocessen die moeten leiden tot zo'n vermindering zullen worden vertraagd of in het geheel niet worden gestart door het beschikbaar komen van een methode die in eerste instantie goedkoper zal zijn dan investeren in nieuwe technologieën. Voorkomen moet worden dat de verbranding op zee zal worden uitgebreid onder de dekmantel van de PCB-verwijdering. Wanneer alle PCB's verbrand zijn, zal de verbrandingsvloot zeker niet spontaan naar de sloop gaan.

Folkert de Jong

STATIEGELD? JA GRAAG!

(en liefst zo veel mogelijk)

Laat je niet inpakken en pak de statiegeldfles. Makkelijker gezegd dan gedaan. Waar kan je nog kiezen in welke verpakking je je drank koopt? Vooral grootwarenhuizen voeren een beleid ten voordele van wegwerpverpakkingen. Een onderzoek bij Delhaize, GB en Aldi leerde ons dat daar melk in glas onvindbaar is. Men wordt verplicht om eenmalige verpakkingen te kopen. Bij Aldi is de toestand nog schrikbarend. Frisdranken zijn daar eveneens enkel beschikbaar in wegwerpverpakkingen. Een onduidelijke toestand.

Dat dachten ook 26 actievoerders, en zij pleegden te Mechelen in de hogergenoemde grootwarenhuizen een milk-up. Er werd gevraagd naar melk in glas. Bij gebrek hieraan kochten zij een brick-pak of een plastic fles. Na betaling aan de kassa werd de melk overgegoten in een glazen fles. De wegwerpverpakkingen werden achtergelaten, folders uitgedeeld. Heel de actie werd ondersteund door een muzikant met een klarinet en iemand verkleed als statiegeldfles.

Na wat heen en weer gepraat konden we een gesprek voeren met de respectieve zaakvoerders van de grootwarenhuizen. Telkens werd erop gewezen dat de hoofddirectie de verpakkingsvormen vastlegt. De klassieke truuk: verantwoordelijkheid werd doorgeschoven. Uiteindelijk beloofden ze alle drie een brief te schrijven naar het hoofdbureau met de vraag om ook statiegeldflessen te mogen verkopen. Een kopie van het schrijven kon (wou) men ons niet bezorgen; dit was interne briefwisseling.

Deze actie wordt opgevolgd. De grootwarenhuizen mogen een nieuw bezoek verwachten indien de toestand niet verandert. Voor wie in zijn gemeente een milk-up wil organiseren beschikken we over een actiehandleiding. Deze is verkrijgbaar door storting van 35 fr., verzending inbegrepen, op het rekeningnummer 001-1664494-50 (Campagne Drankverpakkingen, Lier). Folders voor een milk-up kan men GRATIS verkrijgen.

Koen Goemans

BETER EEN GOEDE BUUR DAN EEN VERRE VRIEND

Iedereen kent het principe "de vervuiler betaalt". In een gelijkaardige redenering pleit auteur Van der Biest voor een rationele aanpak van de ruimtelijke ordening. Hij werkt een gedetailleerd plan uit waarbij de bewoner van verafgelegen gebouwen extra moet betalen voor de bestaande dienstverleningen, omdat hiervoor ook extra-voorzieningen moeten aangelegd worden. Een voorstel ter overweging?

De wet op de ruimtelijke ordening en stedebouw had bij velen de hoop doen ontstaan dat deze beide gebieden planmatig zouden aangepakt worden. Zo heeft het enkele jaren geleken. Maar iedereen, die begaan is met ruimtelijke ordening, is tot de bevinding gekomen, dat ondanks een goede wetgeving, alles opnieuw dreigt mogelijk te worden. En ik geloof niet alleen te zijn om te beweren dat we reeds zover staan. Immers de wet van 29 maart 1962 is met nieuwe wetten en besluiten al heel wat "bijgeschaafd". Het is een zachte wetgeving geworden. De gewestplannen hebben veel van hun rechtskracht verloren. Wat nog veel erger uitvalt, is dat de wil (zowel politieke als andere) ontbreekt om er wat aan te doen. Alles kan dienen om die gang van zaken goed te praten: de liberale gedachte, de werkgelegenheid, al die ruimtelijke dingen die toch niet economisch te verzilveren zijn! Het is duidelijk als beleidsmensen nu over ruimtelijke ordening praten, ze niet meer op dezelfde golflengte zitten als tien jaar geleden. We kunnen best op zoek gaan naar andere middelen.

Sommige willen eerst de maatschappij of haar structuren veranderen. Voor mij niet gelaten! En dan? Er zal wel wat veranderen, maar daarom nog niet de kijk van het beleid op de ruimtelijke ordening. Want elk politiek bestel kan op dat gebied elke richting uit. Ook het bestel dat we nu hebben. Dus elke verandering van bestel wordt een grote gok! En in afwachting van een ideale maatschappijvorm (bestaat die wel?) kan er verder geknoeid worden. Elke maatschappijvorm is waard wat de mensen waard zijn. Dus kunnen we best proberen er nu wat aan te doen.

In de jaren '30 had men in de VS de gangsters die rechtstreeks door het gerecht niet klein te krijgen waren. Dat gebeurde wel door de administratie op grond van het ontduiken van belastingen. Dat kan ook bij ons. In naam van de liberale gedachte moet iedereen betalen voor de ontvangen diensten en de administratie kan ook hier zaken rechtzetten die langs andere besturen en het gerecht om welke reden dan ook niet voor elkaar komen.

Beschermen van de open ruimte en tegengaan van lintbebouwing: gegroepeerde gebouwen betalen voor alles en nog wat. Verwijderd staande gebouwen kosten de gemeenschap geld en betalen daar tot nog toe nooit wat voor. Daarom een jaarlijkse dienstenvergoeding aan de gemeenschap op verwijderd staande gebouwen.

DE VERWIJDERDE BETAALT

In het dagelijkse leven geldt als vanzelfsprekend dat er betaald wordt voor diensten die men door een ander laat opknappen. Het heeft tijd gevraagd vooraleer men algemeen is gaan inzien dat "de vervuiler betaalt" daar een toepassing van is. Toch zijn er heel wat dienstverleningen waar deze stelregel blijkbaar nog niet voor geldt. Zoals meer voorvalt, wordt van deze tekortkoming handig misbruik gemaakt.

Laten we een lijst aanleggen van dienstverleningen, waarvoor men zou kunnen beweren dat de begunstigde toch betaalt: elektriciteit, gas, water, telefoon, TV-kabel, straatverlichting, postbedeling, brandweer, politie, ophalen van huisvuil, riolering, opruimen van sluikestorten, e.a. Deze diensten worden verrekend, ongeacht de ligging van verwijderd staande gebouwen. Dit wil zeggen dat de bewoners en eigenaars van gegroepeerde gebouwen opdraaien voor de anderen. Ook zijn er kosten die ontstaan, waarvoor nooit betaald wordt, tenzij alleen door de gemeenschap. Het bouwen langs verkeerswegen, waardoor uiteindelijk elke verkeersstraat een woonstraat dreigt te worden, verplicht de gemeenschap steeds opnieuw tot de aanleg van bijkomende verkeerswegen. Alleen bij de aanleg van sommige nieuwe straten doet men een poging om de kosten op de boord-eigenaars te verhalen. Hier betaalt men dan niet voor de bijkomende dienstverlening, want dit taksreglement vermeldt alleen maar een meerwaarde van de aangrenzende percelen. Ook is het voldoende dat de gebouwen ver genoeg uit elkaar liggen om van elke rekuperatie van gedane kosten af te zien.

VERHOUDING AFSTAND-KOSTEN

Al deze diensten, voor zover er iets verrekend wordt, worden verrekend zonder rekening te houden met de te doorlopen afstand om deze gebouwen te bereiken. Om het even of deze verrekening plaats grijpt op het ogenblik van de dienstverlening zelf of op het ogenblik van de aanleg van de infrastructuur. Deze bijkomende kosten worden in elk geval verrekend, d.w.z. de gegroepeerde woningen worden niet beloond voor hun kostenbesparende manier van bouwen, integendeel ze draaien op voor de andere. Er wordt dus tekort gedaan aan het gelijkheidsbeginsel: verwijderd staande gebouwen worden jaar in jaar uit altijd maar opnieuw gesubsidieerd en hoe verder

zij uit elkaar staan des te groter wordt de subsidie. Hier zou kunnen aan tegemoet gekomen worden door het bedrag dat niet hoeft geïnvesteerd te worden voor gegroepeerde woningen hen als premie uit te betalen. Het zal wel zinloos zijn om dit te durven voorstellen. Het is in elk geval redelijk dat het gevraagd wordt. Maar de staat ontvangt liever dan uit te geven, zeker in deze tijd van besparingen. Zo kan de lat slechts gelijk gelegd worden door een belasting op of beter een dienstenvergoeding door verwijderd staande gebouwen in te voeren. Deze gebeurt niet eenmalig maar jaarlijks; eenmalig zou deze vergoeding te omvangrijk uitvallen. Jaarlijks, want heel wat kosten ontstaan elk jaar opnieuw en groeien met de tijd ook nog steeds aan, zowel wegens het stijgen van de levensduurte als wegens het dag in dag uit uitbreiden van het dienstverleningspakket. Eenmalig is ook gevaarlijk, want pientere lieden zullen, bij gebeurlijke verandering van de omgeving, een deel van het gestorte bedrag willen terugvorderen.

WIE INT?

Men kan zich gaan afvragen welke administratie het best in aanmerking komt om deze belasting te innen. De **gemeenten** zouden het kunnen doen, doch de meeste diensten worden op een veel grotere schaal georganiseerd. Al deze diensten worden door de **gemeenschap** (hier wordt duidelijk noch de gemeente noch de provincie bedoeld, doch alleen het rijk) gesubsidieerd en elk deficit wordt door haar bijgepast. Dit geeft tevens de reden aan waarom deze belasting niet alleen door de **gemeenschap** moet geïnd worden, maar ook alleen door de **gemeenschap** kan besteed worden.

Als er geen put meer te vullen valt, kan hier wat geld gevonden worden om echte planschade te vergoeden! Op het vlak van de **gemeenschap** is er alleen de administratie der directe belastingen die in aanmerking komt. Deze administratie kent het bestand van de onroerende goederen en is gewoon de gekregen opdrachten objectief uit te voeren. Deze administratie kent reeds het inzagerecht betreffende de kadastrale inkomens.

Zij zal er dan ook geen moeite mee hebben het inzagerecht voor deze bijkomende belasting op eenzelfde manier in te richten. Zo wordt het inzagerecht betreffende deze belasting gratis als het mondeling gebeurt, doch mits betaling zo het antwoord schriftelijk wordt verstrekt.

WELKE GEBOUWEN?

Alle gebouwen opgetrokken sinds de laatste wereldoorlog. Voor de oudere gebouwen alleen op het deel ervan dat er sinds 1945 wegens verbouwing bijgekomen is. In één woord, op het kadastraal inkomen dat na 1945 ontstaan is of er bijgevoegd werd. Deze beperking tot na 1945 kan goed gepraat worden, omdat voor de oorlog kon gebouwd worden zonder de **gemeenschap** te belasten met niet betaalde dienstverleningen. Voor landbouwers zou deze belasting zeker gelden op de gebouwen met woonfunctie. Voor de bedrijfsgebouwen kan men verschillende richtingen uit: geen vrijstelling, vrijstelling of mogelijkheid tot aanrekenen van deze belasting als bedrijfskosten. Voor zover vrijstelling wenselijk is, geeft alleen de laatste oplossing waarborgen, want de belastingsaangifte geldt elk jaar opnieuw als bewijs van uitoefening van voldoende omvangrijke landbouwactiviteiten.

WELK BEDRAG?

Afhankelijk van de afstand waarin een bepaald aantal woningen gevonden wordt, wordt de belasting berekend op het kadastraal inkomen. Voor elk gebouw wordt de straal van de cirkel bepaald, binnen dewelke zich een zeker aantal gebouwen bevindt. Die straal kan gebruikt worden om rechtstreeks of met behulp van schijven een bepaald gedeelte van het kadastraal inkomen als dienstenvergoeding op verwijderd staande gebouwen aan te rekenen. Deze koëfficiënten kunnen slechts bekomen worden aan de hand van een studie door de verschillende administraties van al de gekende of verdoken uitgaven in verband met verwijderd staande gebouwen.

J. Van der Biest

berichten

INHEEMSE ROOFDIEREN

De Nationale Campagne Bescherming Roofdieren (NCBR) realiseerde 2 diareeksen in overvloeiprojektie over de otter en onze andere inheemse zoogdieren. Er wordt aandacht besteed aan hun levenswijze, hun biotopen en de dagelijkse moeilijkheden die ze ondervinden om zich als soort in Vlaanderen te kunnen handhaven. Tenslotte worden er tips gegeven om tot een betere bescherming of instandhouding van onze roofdieren te komen. De diareeksen zijn tegen voordelige (zeg maar symbolische) prijzen te huren; bovendien bestaat de mogelijkheid dat iemand van NCBR een inleiding en nabespreking komt geven. Meer informatie bij de NCBR, Postbus 10, 9740 Gave-re.

DV

AVIFAUNA

De VLAVICO, Vlaamse Avifaunakommissie, zoekt dringend sponsors om de uitgave van een "Avifauna van Vlaanderen" mogelijk te maken. Elke ornitholoog weet dat de bekende en overigens degelijke "Atlas van de vogels van België en West-Europa", geschreven door graaf L. Lippens en H. Wille, verouderd is. Het wordt dus tijd dat er een recent overzicht komt van de huidige stand van zaken. De Vlavico vraagt of elke milieuvereniging, hoe klein ook, minimum 1000 frank zou overmaken, en dit ter ondersteuning van het avifaunaprojekt. Meer informatie bij VLAVICO, Baurstraat 49, 9000 Gent.

DV

VLIN wordt OLM

De Stichting VLIN, voluit de Stichting Vlaams Instituut voor Natuurbeheer verandert van naam. Voortaan wordt er gesproken van de OLM, of het "Onderzoekscentrum voor Landschapsekologie en Milieuplaning". Hiermee is elke verwarring met het officiële VLIN van Dr. E. Kuycken onmogelijk geworden. De nieuwe naam, een boomsoort die de laatste jaren overal uitsterft (!), geeft onrechtstreeks weer hoe de vereniging ervoor staat. Geen gewetensbezwaarden meer, de 10%-regel voor BTK-ers, ..., een problematiek waar de hele sociale sektor en zeker de milieubeweging mee af te rekenen krijgt. Overigens blijft de OLM publikaties en wetenschappelijke rapporten uitgeven. Geïnteresseerden nemen best contact op met Prof. H. Gysels, Coupure Rechts 168, 9000 Gent, tel. 091/23 41 77.

ACW TEGEN GOLF

Op 27 oktober ll. nam het Algemeen Christelijk Werkersverbond van Dendermonde een standpunt in over de recente golfrage. Het ACW stelt vast dat golf een sport en tijdverdrijf is voor de hogere klassen en dat golfterreinen zeer ruimteverslindend zijn. De bossen, natuurgebieden en zelfs landbouwgebieden zijn zo schaars dat het onaanvaardbaar zou zijn ze voor een kleine elite te reserveren. Onze bevolking bestaat grotendeels uit werknemers, die zeker geen vragende partij zijn. Rekreatiegebieden in onze stad mogen niet gereserveerd worden voor een elite,

maar moeten integendeel zo ingericht worden dat ze én landschappelijk waardevol worden (blijven) én toegankelijk zijn voor iedereen. Golf in Dendermonde: neen, bedankt.

DV

TENTOONSTELLINGSSTAND RECYKLAGE

De Interkommunale Interleuven voert een promotiekampagne voor haar vier containerparken. Doel is de bevolking te sensibiliseren om hun recycleerbare materialen naar de parken te brengen. De spil van de campagne is een tentoonstellingsstand rond recyklage. Er is een opbouw in 2 verdiepingen. Het bovenste deel bevat een aantal vuilbakjes waarin recycleerbare materialen zitten. Onderaan zit de gerecycleerde produkten: compost, olie, ijzer, gekleurd glas, kringlooppapier. De verbinding wordt gevormd door enerzijds een maquette van het containerpark te Kessel-Lo en anderzijds een maquette van de

breekwerf te Kessel-Lo, waar de niet-recycleerbare materialen verkleind worden en daarna gestort. Bij de stand wordt een gratis folder over de containerparken aangeboden. Inlichtingen: **Interleuven Opbouwwerk, Brouwersstraat 6, 3000 Leuven, tel. 016/23 58 36.**

JV

1 MILJOEN

De Stichting Leefmilieu organiseert ook in 1987 haar 'Jeugd-aktie Natuurbeheer en Landschapszorg'. Bedoeling van deze aktie is groepen van jongeren te stimuleren onder deskundige leiding hun handen uit de mouwen te steken ten bate van de natuur en het landschap in hun omgeving. De Stichting Leefmilieu zal hen daarbij helpen met de nodige morele en vooral financiële steun. Zij hoopt een 30 à 50 jongerenprojecten te kunnen subsidiëren.

Groepen van jongeren die in de loop van 1987 een projekt inzake natuurbeheer of landschapszorg wensen te realiseren en menen aanspraak te kunnen maken op financiële steun vanwege de Stichting, gelieven hun aanvraag schriftelijk in te dienen in de vorm van een getikt dossier op het sekretariaat van de Stichting Leefmilieu, p/a Rockoxkomplex-Kredietbank, Kipdorp 11, 2000 Antwerpen, tel. 03/231 64 48, en dit voor 28 februari 1987.

KG

RATTENVAL

Antwerpen of om het welke gelijkaardige industriestad is een ware rattenval bij een konventionele oorlog. De concentratie aan chemische bedrijven draagt de potentiële mogelijkheid van een dodelijk vernielende kettingreactie in zich. Bij een bomaanval komen massa's uiterst giftige gassen, stof en roet in de atmosfeer. De kans is groot dat vuurstormen ontstaan met een verschroeiende hitte als gevolg. Kansberekening is in dergelijke gevallen onmogelijk; teveel verschillende factoren beïnvloeden de gevolgen van een aanval op of ongeval in chemische bedrijven. De enige oplossing is preventie: het voorkomen van oorlog, al blijkt uit het kolloquium van de Medische Werkgroep Tegen Atoomwapens (MWTa) van medio november dat ook het interventieplan bij industriële rampen in vredetijd veel te wensen overlaat.

GSe

15 JAAR NATUUR EN LANDSCHAP

In het kader van een reeks lustum-activiteiten van de Regionale Vereniging Natuur en Landschap in en om het Kasteel van Horst, had, naast een tentoonstelling, een wandeling plaats met als thema 'beekproblematiek'.

Zowel voor Winge, Motte als Velphe hebben akties van de Regionale Vereniging Natuur en Landschap en andere verenigingen verhinderd dat deze beken rechtgetrokken werden en dat de belangrijkste natuurgebieden op termijn zouden verloren gaan, hetzij als wachtbekken, hetzij door sekundaire vallei-ontwatering. Natuur en Landschap werkte alternatieve studies uit over deze beken, waarin een geïntegreerde en goedkopere aanpak voor zowel waterzuivering als beheersing van de waterhoeveelheid wordt voorgesteld.

KG

35 JAAR BELGISCHE NATUUR- EN VOGELRESERVATEN

De BNVR staat voor de vogels, of beter, voor de natuur als geheel, al 35 jaar op de bres. Zo garandeert zij het voortbestaan van belangrijke broedbiotopen van enkele zeldzame en minder zeldzame vogelsoorten door de oprichting van natuureservaten, alsook door actief in te spelen op de wetgeving, of te ageren tegen wetsovertredingen.

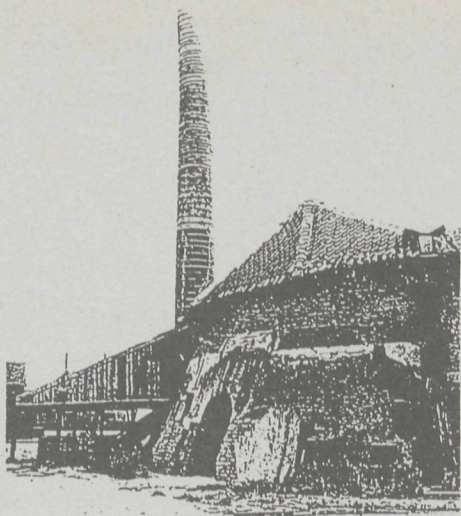
In 1986 werd 269 ha natuurgebied veilig gesteld door aankoop. Dit betekent dat de oppervlakte reservaat dat definitief aangekocht werd door de vereniging tijdens het jubileumjaar bijna is verdubbeld.

Reservatenwerving kost echter veel geld. Dit gekombineerd met de voor sommige vogels geldende zegswijze "ongekend is onbemind", leidde tot de jubileumuitgave van vijf vogel-posters en de uitgave van het vogeltrekspel. De posters zijn prachtige reproducties van tekeningen van de jonge en gekende natuurtekenaars Johan de Crem. De volledige serie van 5 posters kost 700 fr. (inklusief verzending).

Het vogeltrekspel verhaalt ons de gevaarvolle en vermoeiende reis van onze boerenwaluwen. Het is opgevat als een ganzenbordspel. Het werd gedeeltelijk gedrukt in vier kleuren en op verstevigd papier; spijtig genoeg geen kringlooppapier. Kostprijs verzending inbegrepen: 60 fr.

Storten op rekening 001-0671118-51 van BNVR, Vautierstraat 29, 1040 Brussel, tel. 02/648 37 46 met vermelding van wat je wenst.

KG

DE BOOMSE BAKSTEEN

Naar aanleiding van de 64ste verjaardag van de op 28 augustus 11. overleden steenbakker Paul Frateur heeft het **Ekomuseum en Archief van de Boomse Baksteen (EMABB)** een korte herdenkingsplechtigheid gehouden over haar gewezen voorzitter.

In een korte huldetoespraak heracht Eddy Stuer namens EMABB de overleden steenbakker, en dankte wijlen Paul Frateur voor zijn jarenlange inzet om het verleden van de Rupelstreek levendig te houden. Reeds lang voordat termen als 'industriële archeologie' en 'monumentenzorg' gemeengoed werden, was Paul Frateur bezig met de zorg voor het patrimonium van de steenbakkerij. Wat in andere steenbakkerijen onder de sloophamer verdween of als waardeloos materiaal werd weggegooid, werd door hem bewaard.

Wie een bezoek wil brengen aan het Ekomuseum en Archief van de Boomse Baksteen kan contact opnemen met **EMABB, Noeveren 192, 2650 Boom, tel. 03/888 15 58**. Hopelijk krijgt dit door de overheid miskend museum snel subsidies waar het recht op heeft.

KG

GIFTIGE ASSEWEGEN IN DE KEMPEN

Door het **Milieu Overleg Kempen (MOK)** wordt een inventarisatie georganiseerd van wegen en terreinen waarop 'zwarte assen' als verhardings- of ophogingsmateriaal gebruikt werden. Deze zwarte assen bevatten namelijk allerlei zware metalen, zoals kadmium, lood, koper en zink, die onder invloed van het regenwater kunnen uitlogen, en op die manier zorgen voor verontreiniging van de bodem en van het grond- en oppervlaktewater. Ze zien eruit als zwarte korrels van 1 à 4 mm grootte, en het zijn eigenlijk afvalslakken van het raffinageproces van non-ferro-bedrijven (o.a. Metallo Chimique Beerse en Metallurgie Hoboken-Overpelt). Ze worden al geruime tijd gratis ter beschikking gesteld aan particulieren, grote afnemers en gemeentebesturen. Dat de bedrijven in kwestie op de hoogte zijn van het gevaar van de slakken, blijkt uit het feit dat men in een aantal gevallen de ophalers een verklaring liet ondertekenen dat de verantwoordelijkheid voor "eventuele nabehandeling" ten laste van de ophaler valt. Reacties vanuit bedrijfsmiddens, evenals voorlopige en beperkte inventarisaties, doen vermoeden

dat in heel de Kempen deze slakken massaal gebruikt werden. Mensen die willen meewerken aan de inventarisatie-actie kunnen contact opnemen met **Jef Van Eyck, De Merodelei 41, 2300 Turnhout, tel. 014/41 15 65**.

DS

NIEUW AFVALOFFENSIEF IN DE RUPELSTREEK

Weldra zal begonnen worden met de aanleg van de 8 kilometer lange pijpleiding van Prayon-Rupel (Puurs) naar het vroegere OTL-stort (Rumst). Deze leiding zal gebruikt worden om er jaarlijks 600.000 ton afvalgips doorheen te persen om het daarna te dumpen in de verlaten kleiput die tot voor enkele jaren dienst deed als OTL-stort.

De **Aktiegroep Leefmilieu Rupelstreek** protesteert tegen dit nieuwe afvaloffensief in de Rupelstreek. Op 22 november 1985 reeds gingen ze bij de Raad van State in beroep tegen de door minister Lenssens afgeleverde stortvergunning (voor 7 jaar), omdat ze strijdig is met het gewestplan. Vermits dit beroep niet opschortend is, ziet het er niet naar uit dat de uitspraak van de Raad van State, die nog wel een tijdje op zich zal laten wachten, het nieuwe stortoffensief zal kunnen voorkomen. ALR vreest ook dat Prayon-Rupel het niet bij de OTL-put zal laten. Het oude Antwerpse stort en andere omliggende terreinen zijn immers ook al eigendom van Prayon, die hiermee haar droom voor stortcapaciteit van 30 jaar in vervulling ziet gaan. Tot slot (?) betreurt ALR dat de belofte van OVAM niet werd nagekomen om voor augustus 1986 te onderzoeken wat er vroeger in de OTL-put werd gestort, vooraleer men de vermoedelijke giftige afvalstoffen gaat bedekken onder een 15 meter dikke gipslaag.

DS

publikaties

Ruim baan voor energiebesparing en warmtekracht; Bureau E, Centrum voor Energiebesparing, Oude Delft 180, NL-2611 HH Delft, tel. 00/31/15/13 12 60; 1986; 65 blz.; 15 gulden.

Studie waarin wordt aangegeven welke maatregelen er nodig zijn om te komen tot een beleid waarin meer aandacht wordt besteed aan energiebesparing en warmtekrachtkoppeling (= gebruik van restwarmte bij elektriciteitsopwekking).

Dierenaktieboek; redactie Peter Singer; Westland, Th. van Cauwenberglei 101, 2120 Schoten, tel. 03/658 80 60; 1986; 237 blz.; 650 fr., boekhandel.

Bevat achtergrondinformatie en nuttige tips voor mensen die zich willen inzetten voor dieren. Verschillende joernalisten en dierenbeschermers vertellen hoe ze konkrete gevallen van dierenmis-handeling aanpakken; een apart deel bevat informatie over bio-industrie, dierproeven, dierentuinen en bedreigde diersoorten.

Vreemde stoffen in onze voeding; Luc Massart, Hendrik Deelstra, Paul Daenens & Carlos Van Peteghem; Stichting Leefmilieu, Kipdorp 11, 2000 Antwerpen, tel. 03/231 64 48; 1986; 364 blz.; 645 fr., boekhandel.

Geeft aan waar de vreemde stoffen in onze voeding vandaan komen, wat de schadelijke effecten ervan zijn, wat de aanvaarde norm is, en wat onze wetgeving (niet) zegt. Komen aan bod: zware metalen, pesticiden, antibiotika en hormonen, mykotoxinen, nitrosaminen, polycyclische koolwaterstoffen, industriële produkten, radioactieve stoffen, en additieven. Volledig herwerkte druk.

Schumacher is beautiful; Hendrik Opdebeeck; De Nederlandsche Boekhandel, Kapelsestraat 222, 2080 Kapellen, tel. 03/664 53 20; 1986; 164 blz.; 475 fr., boekhandel.

Behandelt het leven en het werk van de 'vader van de ekologische beweging' en auteur van de bestseller "Small is beautiful", E.F. Schumacher. Uitgangspunt is diens bekommernis voor de grote hedendaagse problemen: het milieuvraagstuk, bewapening, de Derde Wereld en werkloosheid.

Leidraad sanering industrielawaai; Distributiecentrum Overheidspublikaties, Postbus 20014, NL-2500 EA 's-Gravenhage, tel. 00/31/70/78 99 11; 1986; 160 blz.; 5 gulden, postgiro 751 onder vermelding van ISBN 90-346-0984-7.

Leidraad voor de direkt betrokken overheidsinstanties om de sanering van industrielawaai, meer in het bijzonder voor wat betreft de aanpak en uitvoering, operationeel te maken.

Gevaarlijke stoffen; Luc Lavrysen; E. Story-Scientia, de Jamblinne de Meuxplein 34-35, 1040 Brussel, tel. 02/736 89 80; 1986; 235 blz.; 850 fr., boekhandel.

Geeft een ook voor niet-juristen begrijpbaar overzicht van de Belgische wetgeving inzake gevaarlijke stoffen en preparaten, ontplofbare stoffen en explosieven, radioactieve stoffen, het transport van gevaarlijke produkten, en de problemen rond gevaarlijk afval.

Volatile organic compound emissions: an inventory for Western Europe (2/86), Review of European oil industry benzene exposure data (3/86), Residue hydrodesulphurization investment and operating costs (4/86), Sulphur emissions from combustion of residual fuel oil based on EEC energy demand and supply, 1980-2000 (5/86), Measured data on NOx emissions in European refineries (6/86); Concawe, Koningin Julianaplein 30-9, NL-2595 AA Den Haag, tel. 00/31/70/47 54 94; 1986; resp. 26 blz., 34 blz., 40 blz., 46 blz. en 12 blz.; gratis.

Kokmeeuw (Larus ridibundus); Pierre Maréchal; Mondiaal Alternatief, Postbus 1187, NL-5602 BD Eindhoven, tel. 00/31/40/42 10 98; 1986; 232 blz.; 26,5 gulden, rek.nr. 5543774.

Bespreekt uitgebreid de biologie en de ecologie van de kokmeeuw, en gaat in op de ontwikkeling van ekologische methoden voor de preventie van vogelschade.

 Grind tot op de bodem; René Walenbergh; Stichting Natuur en Milieu, Donkerstraat 17, NL-3511 KB Utrecht, tel. 00/31/30/33 13 28; 1986; 94 blz.; 14 gulden, rek.nr. 2537078.

Studierapport over de achtergronden van de grindwinning in Nederlands Limburg; in het kader van een nieuwe ontgrindingswet vraagt men aandacht voor de gevolgen van de grindwinning en voor de noodzaak van een zorgvuldige besluitvorming rond de keuze van lokaties ervoor.

Poly-energie zakboekje; Elsevier, Leuvensesteenweg 325, 1940 Woluwe-Zaventem, tel. 02/720 90 90; 1986; 1088 blz.; 1350 fr., boekhandel.

Handig naslagwerk waarin alle aspecten van energie aan bod komen: primaire energiebronnen (olie, gas, uranium, wind- en zonne-energie, waterkracht, kernfusie enz.), energiefuncties in huishoudens en in de industrie, het energiesysteem, een uitgebreide bespreking van alle soorten installaties en hun onderdelen, energie in de samenleving, gegevensoverzicht met tabellen en figuren, enz.

 Voedselvervuiling: wat ligt er nog meer op ons bord?; Lucas Reijnders; Stichting Natuur en Milieu, Donkerstraat 17, NL-3511 KB Utrecht, tel. 00/31/30/33 13 28; 1986; 50 blz.; 7,5 gulden, rek.nr. 2537078.

Bespreekt de verschillende stoffen - in alfabetische volgorde - die opzettelijk of per ongeluk in ons voedsel belanden, de mate waarin ze onze gezondheid bedreigen en de mogelijkheden om toch zo gezond mogelijk te leven.

 Afval van bestrijdingsmiddelen; Stichting Natuurverrijking, Opperduit 362, NL-2941 AR Lekkerkerk, tel. 00/31/1805/3053; 1986; 8 blz.; gratis.

Brochuurtje over de grote hoeveelheid afval die wordt veroorzaakt door de produktie van pesticiden, en door restanten en "lege" verpakkingen.

Luchtverontreiniging; Leefmilieukampagne, Beliardstraat 12, 1040 Brussel, tel. 02/512 54 21; 1986; 48 blz.; gratis.

Geeft een beeld van de huidige toestand en van de evolutie gedurende de laatste jaren van de luchtverontreiniging (SO₂, NO_x, NH₃, zware metalen) in Vlaanderen en voor een aantal probleemzones (Noord-Limburg, Gent, Kruibeke, Tessenderlo, Vilvoorde, Willebroek, Zeebrugge).

Acid rain: the ecological imperative for pollution controls; Chris Rose; WWF-International, Avenue du Mont-Blanc, CH-1196 Gland, Zwitserland, tel. 00/41/22/64 71 81; 40 blz.; gratis.

Memorandum van het World Wildlife Fund met hun eisen in verband met zure neerslag.

Landschapswandeling Alden Biesen; Provinciaal Natuurcentrum, Populierenlaan 30, 3620 Lanaken-Rekem, tel. 011/71 44 44; 1986; 121 blz., ill.; 150+20 fr.

Behandelt de omgeving van het kasteel Alden Biesen, aan de hand van een 3,5 km lange wandeling, waarbij de verschillende aspecten van het domein uitgebreid aan bod komen: bodem en reliëf, de inplanting van de gebouwen en dreven, de landbouw, flora en fauna.

Bomen; Wilde bosplanten; Wilde veldplanten en Paddestoelen; Roger Phillips; Het Spectrum, Bijkhoevelaan 12, 2110 Wijnegem, tel. 03/353 98 00; 1986; 4 maal 160 blz., ill.; 395 fr. per deel, boekhandel.

Vier Spectrum Natuurwijzers op zakformaat, waarin respectievelijk een hondertal bomen, bosplanten, veldplanten en paddestoelen kort worden besproken, en met telkens twee foto's waarvan de ene de belangrijkste delen toont en de andere de plant in zijn natuurlijke omgeving. De velden bosplanten staan geordend naar bloeitijd. Met register van wetenschappelijke en Nederlandse namen.

 Onderzoek afzetmogelijkheden voor gebruikte glasverpakkingen; A. Zweers, IJ. Paschier & H. Thewessem; MeMO, Postbus 11778, NL-1001 GT Amsterdam; 1986; 31 blz.; 10 gulden, rek.nr. 27500.

Verslag van een onderzoek naar de mogelijkheid om hele statiegeldloze flessen en potten opnieuw aan de afvallende industrie aan te bieden als verpakkingsglas voor voedsel en dranken.

 Verzuring van oppervlaktewateren; J.A.A.R. Schuurkes & R.S.E.W. Leuven; Distributiecentrum Overheidspublicaties, Postbus 20014, NL-2500 EA 's-Gravenhage, tel. 00/31/70/78 99 11; 1986; 85 blz.; 15 gulden, giro 751 onder vermelding van ISBN 90-346-0966-9.

Eindverslag van een onderzoek naar de rol van atmosferische neerslag bij waterverzuring en de gevolgen daarvan voor waterkwaliteit, flora en fauna van aquatische ecosystemen.

De Vlaamse Ardennen; Omer Wattez; Stichting Omer Wattez, Kattestraat 23, 9700 Oudenaarde, tel. 055/31 80 91; 1985; 302 blz.; 440 fr., rek.nr. 700-0081236-91.

Fac-simile heruitgave van het in 1926 uitgegeven boek "De Vlaamse Ardennen", waarin Omer Wattez de landschappen en menselijke activiteiten beschrijft die hij tegenkwam op zijn wandelingen, waarbij hij zowat alle dorpen tussen Anzegem, Kruishoutem, Oudenaarde, Zottegem, Geraardsbergen, Brakel, Ronse en Avelgem aandeelde.

 Bestrijdingsmiddelen bedreigen drinkwatervoorziening; Lucas Reijnders; Stichting Natuur en Milieu, Donkerstraat 17, NL-3511 KB Utrecht, tel. 00/31/30/33 13 28; 1986; 11 blz.; 6 gulden, rek.nr. 2537078.

Studierapport waarin 12 bestrijdingsmiddelen behandeld worden die aanleiding geven tot grondwaterbesmetting boven de drinkwaternorm.

De dynamietspreeuw

Over Belgische en andere onbestaande beesten; Jan Desmet; Uitgeverij Marc Van de Wiele, Jakobijnessenstraat 5, 8000 Brugge, tel. 050/33 38 05; 1985; 80 blz., ill.; 295 fr., boekhandel.

Satirisch boek over Belgen en dieren; komen aan bod: de dynamietspreeuw, de voedereend, de braadpanfauna, de Vlaamse leeuw, de flirtfluit, de bruwor, het franciskaneraapje, enz.

Opslag van kernsplijtingsafval in de oceaانبodem: geologische implicaties; Marian Melkert; Universiteit van Amsterdam, Wetenschapswinkel, Herengracht 530, NL-1017 CC Amsterdam, tel. 00/31/20/525 47 77; 1986; 151 blz.; 12,5 gulden.

Kompilatie van de literatuur over geologische en aanverwante processen die kunnen optreden bij opslag van hoogradioactief afval in de diepe oceaانبodem.

Zure regen: de georganiseerde vernietiging; Jozef Schildermans & Peter Vanhoutte; EPO, Lange Pastoorstraat 25-27, 2600 Berchem, tel. 03/239 61 29; 1986; 223 blz.; 498 fr., boekhandel.

In dit boek behandelen de auteurs uitgebreid alle aspecten van het probleem zure neerslag: wat zijn de gevolgen voor de gezondheid, de monumenten, de economie, de natuur? Waarom zwijgt de overheid, waarom doet ze niets?

Fliessende Welle Schelde; Arie Blom; ICWS, Amsterdam; verkrijgbaar bij Werkgroep Water, Vermeijlenlaan 1 Bus 5, 2050 Antwerpen, tel. 03/219 66 96; 1986; 198 blz.; verkrijgbaar aan verzendingskosten: 50 fr.

Rapport waarin de resultaten worden verwerkt van het 'fliessende Welle'-onderzoek dat in augustus 1983 plaats vond op de Schelde tussen Vlissingen en Rupelmonde, met als doel het identificeren van de belangrijkste vervuilers.

Programmeren van milieu-onderzoek; H.J.C. Kwakkestein en J.T.M. Bol; Universiteit van Amsterdam, Wetenschapswinkel, Herengracht 530, NL-1017 CC Amsterdam, tel. 00/31/20/525 47 77; 1986; 60 blz.; 5 gulden, rek.nr. 5032018.

Rapport van een onderzoek naar de knelpunten en de perspectieven in de samenwerking tussen universiteit en milieubeweging.

Infiltratie-effekt huishoudelijk afvalwater op kwaliteit bodemsysteem; Distributiecentrum Overheidspublikaties, Postbus 20014, NL-2500 EA 's-Gravenhage, tel. 00/31/70/78 99 11; 1986; 100 blz.; 20 gulden, postgiro 751 onder vermelding van ISBN 90-12-05404-4.

Eindrapport van een onderzoek naar de effecten op de bodem van de lozing van vloeibare afvalstoffen afkomstig van een huishouden, en van een conferentie-oord.

De kunst van het tuinieren; Hugh Johnson; Kluwer, Santvoortbeeklaan 21-23, 2100 Deurne, tel. 03/324 78 90; 1986; 272 blz., ill.; 795 fr., boekhandel.

Rijk geïllustreerd boek over oorsprong, ontwikkeling en praktijk van de tuinkunst: klimplanten, heide, gazon, rozen, fruitbomen, moestuin, Franse tuinen, plantenveredeling, onkruid, bollen en knollen, struiken, plaveisel, enz.

Biotechnologische bodemsanering; E.R. Soczo, J.J.M. Staps & K. Visscher; Distributiecentrum Overheidspublikaties, Postbus 20014, NL-2500 EA 's-Gravenhage, tel. 00/31/70/78 99 11; 1986; 84 blz.; 17,5 gulden, postgiro 751 onder vermelding van ISBN 90-12-05413-3.

Rapportage van een workshop met een overzicht van het lopende onderzoek, de stand van de techniek en de opgedane praktijkervaringen op het vlak van biologische grondreinigingstechnieken.

Dirk Serneels

De in de rubriek 'Publikaties' opgenomen boeken zijn niet verkrijgbaar bij de Bond Beter Leefmilieu, tenzij vermeld. Ze kunnen wel geraadpleegd worden in de milieubibliotheek van de Bond Beter Leefmilieu (Aarlenstraat 25, 1ste verdieping, te Brussel, tel. 02/230 94 10), geopend tijdens de kantooruren. Gelieve dus te bestellen via de betreffende uitgeverij of de boekhandel: adres, telefoonnummer, prijs en eventueel rekeningnummer worden telkens aangeduid. Steeds de titel van het gewenste boek vermelden, indien men via een rekeningnummer bestelt!

De goedkoopste manier om een boek in het buitenland te bestellen is per internationale postwissel. Formulieren hiervoor zijn in de postkantoren verkrijgbaar.

Enkel de boeken met het recyclage-emblempje werden gedrukt op kringlooppapier.

puzzelen

Met behulp van de hieronder gegeven lettergrepen kunnen 22 woorden gevormd worden; naast de omschrijving is ook het aantal letters gegeven. Bij een juiste oplossing verschijnen er op de eerste en de vijfde vertikale rij drie begrippen uit de ruimtelijke ordening. Opgelet, het woord onderaan de eerste rij loopt door bovenaan rij vijf. De oplossingen dienen ons voor 7 maart te bereiken op volgend adres: Milieurama Puzzelen, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel. U hoeft ons enkel de namen van de drie begrippen uit de ruimte-

lijke ordening op te sturen. De winnaar en de juiste oplossing worden bekend gemaakt in de Milieurama van april.

Lettergrepen: A/AARD/ACH/AN/AR/BAT/BAT/BOM/BOUW/CEL/CI/DE/DE/DUIN/E/EI/EN/GEN/GIPS/GRAS/GROND/KA/KEL/KUM/LAARS/LAND/LEG/LIE/LIE/LU/MA/MUIS/NA/NE/NE/NEN/NEU/NI/NI/O/O/OEN/PER/PI/PIE/RAAF/REN/RI/RIJ/RIJ/SCHOK/SCHOON/SE/TE/TE/TI/TI/TI/TRAAT/TRO/TUUR/VA/VE/VRIES/WE/WEG/IJ/ZER/ZON.

1. Giftig huishoudelijk afval	
2. Spoorweg	
3. Alternatieve energiebron	
4. Energiecrisis	
5. Aaltjesbestrijdingsmiddel	
6. Kwikstaartachtige vogel	
7. Knaagdier	
8. Familie van de kraaivogels	
9. Felrode bloem	
10. Vee- en plantenteelt	
11. Fossiele energiebron	
12. Het mooie van de natuur	
13. Nederlands natuurgebied	
14. Varensoort	
15. Komponent van kunstmest	
16. Zwaar metaal	
17. Illegaal wijntoevoegsel	
18. Atoombom met sterke straling	
19. Bio-industriële kippenkwekerij	
20. Dopheide	
21. Weideland	
22. Afval van fosfaatproduktie	

Oplossing van het november-nummer: 1. Roker; 2. IJzerbies; 3. Milieubeleid; 4. Eendemossel; 5. Nestkastje; 6. Alcohol; 7. Mergelwinning; 8. Boterberg; 9. Leukemie; 10. Elfenbankje; 11. Nematocide; 12. Bhopal; 13. Ortolaan; 14. Oppasser; 15. Rekuperatie; 16. Torium; 17. Mutatie; 18. Elektriciteit; 19. Ekster. De vijf gemeentes op het geplande TGV-trajekt: Rijmenam, Olen, Boortmeerbeek, Herentals, Putte. Zoals onze puz-

zelaars wel zullen gemerkt hebben, verscheen er, als gevolg van een konstruktiefout, op de eerste vertikale rij 'Blen' in plaats van 'Olen'. Onze excuses hiervoor.

Uit de juiste oplossingen werd Guy Van Vlierden uit Hamont-Achel als winnaar geloot. Een boekenpakket wordt eerstdaags opgestuurd.

Dirk Serneels

BOEKENPAKKET TE WINNEN

AARDGAS

Milieuvriendelijk

kalender

De Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedschoon publiceert een tweemaandelijks **"Minikrant"** met alle geleide wandelingen, volle- en halvedagexkursies, en diavoorstellingen. Inl.: Koningin Astridplein 24, 2018 Antwerpen, tel. 03/232 35 31.

De **kursus natuurgids '87** start op 11 verschillende plaatsen in het Vlaamse land al naargelang van de plaats in januari, februari of maart. Dringend inschrijven of inlichtingen vragen bij het CVN, Ommeganckstraat 20, 2018 Antwerpen, tel. 03/226 02 91.

De **Kleine Aarde**, dit jaar 15 jaar, stuurde ons een **aktiviteiten-programma** januari-juni 1987, met o.a. een grote open-deur-dag op 21 juni. Inl.: DKA, Postbus 151, 5280 AD Boxtel, tel. 04116/84921 (Nederland).

Tot 15 maart loopt in het Infocentrum Zoniënwood (Rood Klooster, Oudergem/Brussel) de **tentoonstelling "De ogen van de duisternis: de uilen"**. Open: alle dagen van 10 tot 12 uur en van 14 tot 17 uur, behalve op maandag en vrijdag.

Op 9 februari start bij Elcker-Ik Leuven een reeks van **3 maandagavonden over "Tsjernobyl thuis?"**. Inl.: Elcker-Ik, Blijde Inkomststraat 115, 3000 Leuven, tel. 016/23 96 92.

Op 5 maart om 20 u. starten in 't Korenhuis, Milsenstraat 8 te Mechelen (tel. 015/41 97 90) **5 kooklessen natuurvoeding voor gevorderden**.

Op 17, 18, 24 en 25 maart organiseert PATO (Orgaan voor post-akademisch onderwijs in de technische wetenschappen) een cursus **"Verwerking en operationalisering van milieugegevens"** in Delft. Inl. PATO, Stevinweg 1, Postbus 5048, 2600 GA Delft, tel. 015/78 46 18.

24-27 maart, Londen, **Internationale Konferentie "Environmental protection of the North Sea"**. Inl.: Eric Porter, Water Research Centre, PO Box 16, Marlow, Bucks, SL7 2HD, England.

Studiedag "Eenmalige of meermalige drankverpakkingen" op zaterdag 28 maart van 10 tot 17.30 u in het Kultureel Centrum van Berchem, Driekoningenstraat 126. Sprekers die de Nederlandse, Deense en Vlaamse situatie en de EG-wetgeving belichten + debat. Meer info bij de Bond (Koen Goemans of Steven Onzea).

Vanaf 4 april elke eerste zaterdag van de maand, organiseert Elcker-Ik Leuven **"Leuvense lijnen", wandelingen door Leuven**; start telkens om 14 u. aan de lokalen van Elcker-Ik, adres: zie hoger.

Van zaterdag 9 tot zondag 17 mei doorlopend **Milieubeurs '87** in "Don Bosco", Zwaluwenstraat 6 te Kessel-lo. Inl.: Elcker-Ik, adres: zie hoger.

LG

ILLUSTRATIES:

Voorpagina: Tanner & Stachelin, Zürich; blz. 12: archief; blz. 21 & 23: Joris Van Reusel; blz. 25: Koen Goemans; blz. 27: 'Bouwen met baksteen' nr. 44 (Nationale Groepering der Kleinnijverheid, Brussel); blz. 30: EMABB; blz. 32: 'Voedselvervuiling: wat ligt er nog meer op ons bord?' (Stichting Natuur en Milieu, Utrecht); blz. 33: 'Over Belgische en andere onbestaande beesten' (Uitgeverij Marc Van de Wiele, Brugge).

MILIEURAMA IS HET
MAANDBLAD VAN DE
BOND BETER LEEFMILIEU

REDAKTIE EN ADMINISTRATIE:

Aarlenstraat 25, 1040
BRUSSEL.
Tel. 02/230.94.10

JAARABONNEMENT:

400 fr. te storten op rek.nr.
001-1475409-18 van de Bond
Beter Leefmilieu v.z.w.
Steunabonnement: 1000 fr.
Buitenland: 550 fr.
Los nummer: 50 fr.

HOOFDREDAKTEUR:

Dirk Van Melkebeke
REDAKTIESEKRETARIS:
Geert Sellschlag

MEDEWERKERS

Frank Debois
Koen Goemans
Lieve Grauls
Steven Onzea
Dirk Serneels
Jean-Luc Van den Eede
Dirk Vercammen

LAY-OUT:

Monica van Reijen

TIKWERK:

Dirk Serneels

VERANTWOORDELIJKE

UITGEVER:

Dirk Van Melkebeke

COPYRIGHT:

Overname van artikels wordt
aanbevolen, mits schriftelijke
toelating en bronvermelding.

UITERAARD IS OOK DEZE
MILIEURAMA OP KRING-
LOOPPAPIER GEDRUKT.